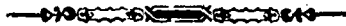

אור ישראל

המשה מכתבים הראשונים . הם אשר כתב אדמו"ר זצוק"ל
בתחילת בואו מוויילנא לקאוונא בשנת תר"ט . לתלמידיו
ומקורביו בעיר ווילנא :

א.

ידידי הנאהבים אתחיל לדבר .

לא כן בדרכי המוסר . אשר ההתכוננות
בה החיפוש בכל דרכי ומעשה האדם .
להשמר מנמית הרצון . ומהיצר המפריע
זמונע כל דבר טוב ומעולה . ההכרחי ומחויב
להשגת היראה . ולא תקום המוסר וההנהגה
טובה בלא תחבולות גדולות . לאסור כלי
המוח לזה . עד שיעשה רושם חזק בלב .
לתת עוז ותעצומות לאברים אחיצונים :
להוציא לפועל הענין המעולה . כל יעצרוהו
תאות הטפניות הפחותה . הקנאה והכבוד
הבוזיים . ובכל זה עצלות האדם רבה בזה .
למעססה תהי' לו אם יפנה את עצמו זמן
קצר לזה . עד אשר גם לביטול הזמן
יחשב לו :

עתה מה לעשות . המלחמה נכונה . היצר
מארב . התאוה משושטת . המדות
מרגשות . כלי המלחמה אין . היעשה כלי
למעשהו בלתי פועל נרצה לזה . כן אין
תקה להנצל ממוקשי מות . בלתי אם
נחזיק בכלי המלחמה . עניני היראה
והמוסר :

ולזאת אחת דברתי כה תעשו וטוב
לכם — האיש המוטד בלב אשר
יפנה ירשיע . עסקיו הולכים קדונית . כחו
ושכלו

את מנמת רצוני אשר הצעתי לפניכם
המיד . ליתן לבכם עליהם ולהתכונן
בם בינה . אם אכת יהגה חיכי ? כמעט
רנע היה נכנס דברי באזניכם . ועוד מעט
קט ואיננה . באוזן אחת באו ובאוזן אחרת
הלכו — אין זאת כי אם החסרון המורגל
שלא לתת לב בענינים הנוגעים ביראת
ומוסר . כי אם להתנהג בהם אחר התאוה
החפשית לפי נטיית הרצון כמעשה הבהמה .
הלא תראו בהמנהג הידוע המשוטט על פני
תבל . לתת עיון והתכוננות בכל הענינים
הנשמים . הסותר במרכולתו כמה התכוננות
ישתמש מרם יבצע העסק . אם לעשות או
לחדול . יחשוב בנפשו ויתיעץ עם ריעיו
הנאמנים לו . יתור על הפרטים . יבקש מקום
הטעות . עד יוציא הדבר לאור לפי כחו .
כן בלימוד התורה הקרושה כל אחר לפי
ערכו . יעיין ויתכונן בח לגלות סטמוניה .
ולחדש חידושים ולפרק הויות . לא ירלג
בסקירה אחת . להחליט הדבר החלט פסוקה :

אור ישראל

יהוק. ואת שמות לבכו ירפה. את עצלות הרגילו וכמל. בדרך ארץ ובנחת לשמור כל אחד כבוד חבירו. בנחת ובסבלנות. ללך אחר רבים בלא עקשות וסחלוקת. וכזה יכונן המוסר בנפשיכם על נכון בנפשיכם:

ב.

אחי ורעי, הן מלפנים אותה גיליתי, כי האיש המעונה והמדוכה בתבלי התבל הלזה, פרנסתו דחוקה עמלו רבה, אינו מוצא קורת רוח בכל עניניו, כאשר יתעורר בקרבו איזה דרך נכון לפניו, אשר התקוה רבה כי מקום מוצא לפניו, להשקיש בזה סהרעיון רוח אשר עליו — בודאי לא ינוח ולא ישקט, עד אשר יקים מזימות לבכו יתד נאמן בל ימוט — כי מי הוא פתי אשר בחשכים יהלך, ולפניו יתנוצץ אור בהיר, ולא יחיש מעשיהו להתקרב אליו:

כן אנחנו אלה היום, בתהלכות עסקי נפשותינו, להכין צידה לאהריתינו, לסור משאול מטה סרעיון רוח ומבושת פנים, בעולם הנצחי לעד כל ימוט, מעונים אנחנו בתאוות המדומות, הכבוד המוציא את האדם מן העולם מלפניו, ואהריו נלך ובעקבותיו נצא, מבבלל מוחינו ומבלה כוהינו להכין די טיפוקי, מכמל אותנו מן התורה, אשר היא חיינו ואורך ימינו בזה ובבא, עושק ממנו הטעות וכל מדה יקרה, ינהלנו לעונות ופשעים אשר לשמים יגיעו, אנה ננוס לעזרה ואל מי נפנה, אם לא אל לימוד המוסרי, המיסרת האדם לזכור אחריתו, כי לא לעד יחי' בעולם השפל הלזה, רק גרים אנחנו בחיינו הלזה, לעסוק בעבודתינו המוטלת עלינו, למען ישולם שכרינו במקמינו האמיתיים, עתה מה כבוד נחל בעולם הנכרי הלזה, אשר כצל יעבור ולא ישורנו

עוד - -

ושכלו נבוכים נתונים במאסרי הדאגה והבלבול. המכלה את כל כח האנושי. והי כי יקרב אליו איש לאמר הלא הויתי לך אור. אם תעשה את הדבר הזה לפי ההשערה דבכונה. תוכל להרויח אלף אלפים דינרי זהב. לא יטרודוך הענין הרבה בתהלכותיך ועסקיך. ולא תצטרך לבלות זמן הרבה על זה — בודאי יתן לך נכון לזה כרוך עו ותעצומות. כל כחות התבונה יציק עד אשר ישרש הדבר בלבכו דבר נכון ומקיים. להפריש מעט זמן לזה בהתכוננות רחבה. לבקש לו ריעים כלבכו אשר יעזרו אותו לזה. לא יחוש על מעט ביטול הכבוד והסבלנות:

כן אנחנו אלה היום. מעונים אנחנו בעינינו נפש. עונותינו עברו ראשינו איש איש לפי ערכו — הרחק טאוד נעמוד מהמרכז אשר לזה נכרא. ומתהבליית אשר בא לעולם הנשמי הלוח להכין לו לאחריתו. ועתה ראינו אור בהיר מתנוצץ לזכות את הרבים. להזק ידים רפות בלימוד המוסרי. לתת עצה ותהבולה לעשות מנהג נכון כזה. עד אשר ישלום הנאווה המרחפת בענין הלוח. לאמר ולהתפאר הראיתם האיש הלוח. כמה ידו תקיפה בהבטת היראה והמוסר. אשר סתוך שלא לשמה ובא לשמה. אם יצליח ד' את דרכינו. אין ערוך להנולד כמה יגדל ערכו. ובזאת נבנה גם אנחנו טה. ואם מעט ואם הרבה נאכל —:

לזאת תקבעי עת מועד בשבת קדש. להתאסף יחד בשעה מיוחדת. להתכונן בינה איך להמשיך האיכות. גדולי העיר אשר אהריהם הרבה ירוצו ללימוד המוסרי. תדברו דברים בנחת ובישוע הדעת בלא שחוק והיתול. תעריבו מעלות האיש והסרונו. ובמה י'סר ובמה יאמר לזה. אל תהליטו הדבר כסקורה אחת. תהלקן את העבודה לכולכם במעט זמן ובלי כובד העבודה. וקובין על יד ירבה. אכן בדעת שקיטה בישוע נבון ונכון. איש את רעהו

אור ישראל

כב

יוסד, ובסכלנות יחזק, ובחכמה יצין
צ״ן ויגדל פרה: —

ובזאת אם נהי' לאנשי חיל, לכל נקפזין
לבעוס על ריעינו, מדוע אטום
לכבו מלהבין מה טיבו של הלימוד הלזה,
כאמרינו הלא גם כנו הסכלות גוברות
בענינים רבים, בזאת נחקה בלבינו נרגיל
עצמינו בסדת הסכלנות ובשפלות הרוח,
שלא נגביה עצמינו על אהרים:

עמקות הרעיון להבין עצה ותחבולה,
איך לייסרו בדברים גבוהים,
לקרבו אל אבינו שבשמים, תוסוף תח כח
לעצמינו, להתעורר ליסר את עצמינו בענינים
רבים, לקרב נפשותינו אל עבודה אשר
נבראנו לזה לטוב לנו:

וביותר כאשר נספר מלאכתנו לנכרים,
להיות כל אחר שורר בענינו
המסוגל. זה ייסרהו בלשון לימודים, וזה
יקרבהו בפנים המאירות, זה יחזקנו
בהתלהבות לבבו הפהור, וזה יאסרנו
בתחבולותיו הצודקים ובחכמה הנדרשה,
מה נורא ההרגל הזה להקים כל לימוד וכל
מדה נכונה לסלק נסיונות רבות המתרגשות
על האדם, ענינו פיקח נפשות וכדומה,
אשר בפתע פתאום ירשע האדם למסכיר
ובאין תקומה ח״ו, אכן אם נרגיל עצמינו
להיות ענינינו נפעלים על ידו רבים, איש
כפי דרכו וענינו, מה נקל להקים כל דבר
ביגיעה מועמת ובהוצאה קטנה, להיות
נפשות רבות, ולקיים עולם מלא, חכמת
העולם להקל הנסיון ולהקמין הדבר, עד אשר
תגבר היראה, צריכה ביאור רחב בדמיונות
רכות, לא נמצא ענינם בספרי המוסר, כן
איש איש כתבונתו ידלנה, אם תתנו לב נסיון
לזה, בלוי״ג איה״ש עוד נדבר מזה:

דידי

הן אלה קצות דרכי המוסר, אור בהיר
הוא, ואנחנו בהשכים נהלך אהרי
רצוננו הגופנים השפלים והנכזים, איך
לא נחיש מעשינו להתקרב אל לימוד הלזה,
לעשות לו יסודות נאמנות כל ימוט, לכל
יעבור עליו סקרה רעה ח״ו, להשביח
הרעיון הנשגב הלזה, לזאת סאד נכון
הדבר לחזקו במסמורים נמועים, לקבוע
עתים מסודרים לזה בכל בין מנחה למעריב,
ואיש את רעהו יחזק ויורו לעשות תחבולות,
להיות המועד נכון לזה כל יחסר, ואם יפקד
איש או אולי יהי' לשמן לזה ח״ו, אז
מתנכון לפקח על זה הדבר, לבקש עצה
ותחבולה, לסכול סכלותו ולפתות לבבו
בדברים רבים, כ״א לפי דרכו ושכלו, ובזאת
יִסַד המוסרי ביתד נאמן:

להרגיל בחכמה הלזו, אשר דרכי יפרדו
לב' ראשים, הא' להלהיב
הנפשות בזיכוך הרעיון, בלימודים הנשגבים
הללו, ללמוד בשפתים דולקים, ברעיון
נכון, בציוור רחב להרחיב כל דבר, ולקרבה
בדמיונות קרובים, ער אשר יתלהב הלב
אם מעט אם הרבה, אשר תוכל תח כחה
להבין האברים, להוציא כל מעשה הטוב
למענהו, אם ברצון, או בחזקה: —

והשני היא חכמת העולם, להיות רואה
את הנולדות, לפקח מראש טרם
יבואו ימי הרעה, להבין עצה ותחבולה,
איך לנהל עצמו ואהרים, ולהקמין הדבר
להקל הנסיון, עד אשר תגדל היראה
מהתאוה, וזה כל האדם להגביר היראה
וללהליש התאוה במוסרי וחכמה, לזאת מה
נהדר הוא, אם יהי' לנו נושא על מה יסוב
הלימוד וההרגל במוסרי ובחכמה, נושא הלזה
לקרב הלבבות ללימוד המוסרי, במוסרי

המלחמה, ויוגדל החיוב בלימוד המוסרי הלזה, והן עתה הימים לא טובים, המלחמה מתנברת, כן גדלה החיוב:

והנה כאשר לקחה אזני, נרפים אתם נרפים בזה, לזאת אמרתי הלא חכמת המוסר, היא רק הרכבת הדברים הפשוטים והנגלים, וזאת אין טוב רק להרחיב מה הדבור בענין המכתב הראשון:

כאשר נשקף על רצונינו ומאינו, העולה על כל היא תאות החיים

המדומים הלזה, הרצון הלזה תקיע בעומק לכבינו יתד נאמן, וכל אשר לנו נתן ניתן בעד נפשנו, מסופקים אנחנו לא נדע עת אחריתינו, אין לנו להשען בזה אלא על אבינו שבשמים, הרוצה לחיותינו למען נעבוד אותו באמת ובאמונה, ואם לקיבול שכרינו בעולם ההכלי הלזה, אם לא מצאנו חן בעיניו. ועתה אם נחפש מצבינו רחוקים אנחנו מאוד ממרכז החיים, עבודתינו לא לה' היא, רוב העתים בחשיכה נהלך, למלאות בטננו, לזוות תאוותינו השפלים והנבזים, ונוסף לזה בחמאים ופשעים למעלה ראש, המעט אשר נצדקנו שבורים המה כשברי נבל, בלי ראות וכלי דעת דרך הנכון והישר:

ולזאת אין נחת מוצא לה' ית' מחיותינו, כי הכל הולך אחר הרוב, ואם לקבל שכר מעט צדקותינו, כדי בזיון וקצף, מי יודע מעמדנו בזה, אולי עונותינו עלתה יותר מידי צדקותינו, כי חסרונותינו בתאוות המדומות אשר יחסר לנו, הוא נובע רק מרגשת חפצת רצונינו, ואם נשובה אחר על כמה מדרגות פחותות מאתנו, מי יודע אם לא עלה הרבה יותר מדאי על כל צדקותינו, וכל חיותינו הוא רחמי שמים, ובנם אנחנו עומדים, ואולי לאו כל יומא מתרחש ניסא, ולזאת אם נעמיק בדבר הרבה בהתכוונת רב, אשר בכל רגע מאן דלא יליף קמלא חיוב, ואין לך שעה שאין הסות עומד ח"ו לנגד עינינו — במה נמצא תרופה

לתאותנו

ג.

ידידי! הנה אנכי השבתי למשפט, כי דברי הראשונים יספיקו לסדי לעורר לבכם אל היוזק לימוד הלזה הוא לימוד המוסרי, אשר לא ככל הלימודים לימוד המוסרי הלזה, אין לך לימוד אשר יקף חיובו על כל הנפשות, הנשים פטורות מתלמוד תורה, קשי יום וחמרי דעת במצוקות רעות ח"ו יש מקום הרבה לפוטרים, איש איש לפי עיניו ישולל מחיובם, לא ראי זה כראי זה, כל אשר ירחיב לאדם, כן יגדל החיוב וכן ירבה:

לא כן לימוד הלזה הוא חיוב מוקף לכל הנפשות אחת לא נעדר, כי המלחמה פרושה על כל החיים המדברים, היא מלחכת היצר ותכלותיו, תאוות האדם ועלילותיו, אשר המה ילכדוהו במסכמריהם, לכל יהי' לו תקוה ח"ו, אשר כמעט קטן יפשע האדם למרבה באין מעצור לרוחו, להוציא כל מפעל רע ונתעב לעיני השמש, אי! מה נעשה ליום פקודה, כי יפקוד ד' המשפט על כל הודים, מעשה האדם ותחכולותיו, במה נאזר עוז ותעצומות, לעמוד נגד המלחמה החזקה הלזו, אם לא בלימוד הלזה לימוד המוסרי, לזכך מעט הרעיון, להלהיב מה הלב, ולתת אחריתנו על לבנו, למען להיות לנו לאור מאיר, אשר האברים החיצונים לאורם יהלכו, ובגבורתם יעשו מלחמתם למען האמת והצדק, כי זה כל פרי סגמתינו, רק על האברים החיצונים לשומרם מכל ננע רע ומחלה, הן במדות והן בדינים, אשר לא יאסרו כי אם בחזקה ובהרגל רב:

אכן מי יאסרם, מי יכבשם, מי יזרום לכל טוב ומועיל, אם לא לימוד המוסרי, לשכר הלב ולטהרה מעט מזהמתה, לעורר הדעת הנכון אל המלחמה הלזו, היא כבישת האברים בחזקה, להשטר מכל נגע וחלי רע, וכזאת כל אשר יצר להאדם עוד תרבה עליו

אשר מסנה יבא הלשמה הצרופה, וכל אשר יכבד ענינו, אות היא כי לא דבר רק הוא לחיותינו כיום הזה, למען נלמד - עצמנו לכבוש תאוותינו, ולאהבת ריעינו להטותם אל דרכי ד' ותורתו, בצדק משפט ומשרים וכל מדה יקרה, ובוה נמצא חן ושכל טוב בעיני אלקים ואנשים:

אתם רעי חנוני נא בזאת, להודיעני מי ומי ההולכים לתומם, ומי המה הנרפים. יידים דו"ש וטובתם:

ד.

אתם יודי! הנני בא למלאות הכמתתי מכבר. להרחיב הדבור בחכמת העולם מילי דעלמא הנצרכה לחכמת המוסר. ובלעדה תכבד העבודה לא נודע שחרה. כי תחלואי הנפש. התאוה והמטעות המה בעוכרי'. התאוה בוערת והנטיה דולקת. לטהר את השרץ אשר טמא טמא יקרא. בעת מצוא לתת דין וחשבון על פרי מעללי איש. לשלם לאיש כדרכו. וכנמול ידיו יעשה לו. כי הנם שהתורה מסורה לבני אדם. לחתוך ענינה כפי מטרת שכל אנושי. לא נכבשה היא לעשות בה כחפצינו ע"פ תהלוכות רצונו. פניגול הוא לא ירצה. להשיב תשובה לשואלינו צדק ולשפטינו משרים:

לזאת מה נואלנו בכל דרכינו. מי יורנו דרך הישרה. התאוה והכבוד הקנאה והנחון. פורשות כנפיהם בכל כלי מחותיני. ובכל מוסדי שכלינו. אבן היראה על הכל שולמה. על התאוה אשר תאסריה בהיל ידה. לכל תעבור גבוליה רק להשתמש ההכרחי המותרת. ובהנטיה תזרוק חציה על פני האדם. להפחידו בכל דבריו להסתכל אנה ואנה. עד אשר ממילא יורה את המצין וברוח ירפנו. אולם אם אל היראה נשים פנינו

לתאותנו הלזו היא תאוות החיים, הבערת בקרבנו כאש בוערת לעורר רחמי שמים, אם לא שנמסור עצמינו לצבור אם מעט ואם הרבה, ואל כביר לא ימאס וכצלם נחיה, ובזכותם נעמוד לאורך ימים:

ומה נעשה כי דלים אנחנו, מוצא לכסף אין להחזיק התורה ולומדיה - ולזאת נחפש דברים לחזק ידיים רפות, לעוררם בדעת ובתבונה אל הלימוד המוסרי, המעותרה לכל מרפא לחולי הנפש, ללמוד וללמד לשמור ולעשות ככל האמור בה, למען תהיה תקוה טובה לאחריתינו, כי כל אשר יחובר אל החיים יש כמחון, אם כמוסרי יהלך להתהפך טרע לטוב, ולהוציא יקר מוולל, ור' הטוב יחזק לבכינו, אם נהי' ממזכי הרבים אשר אין חטא בא על ידם:

עתה נראה נא בעין חודרת, היהלך איש ונלם אין לו? הישקף איש ועינים אין לו? כן לא יכון התורה והעבודה, אל האדם הנחלה בתחלואי היצר, אם לא בלימוד המוסרי:

עתה נחפשה דרכינו ונחקרה, חולים אנחנו מכל צד ופינה, התאוה והכבוד יסוכבונו, הנזל והעולה יסוכבונו, הנאוה והכעס, הקנאה והקפדנות, הם דרכינו, הלשון ישלוט בנו באין מעצור, ומדוע לא ננום אל בית הרופאים, אולי נמצא איזה מזור ותרופה למכתינו, כי מי פתי חסר לב אשר לא יבקש מזור למחלתו, אין זאת כי אם עצת היצר המלוכד במלחמותיו, כי איש מלחמה מנעוריו הוא, לא יעצרוהו מרדי הבלי הזמן כמונו, וכל מנמותיו הוא רק להסיר מלפנינו כלי מלחמתינו, הוא לימוד המוסרי, ובוה יאסור אותנו לפנינו ואין מושיע:

לזאת ממנו נלמוד ואת דרכיו נקח לנו לטופת, להחזיק במוכר ולא נרף, לגדלו ולהאדירו להלבישו במלבושי התאוה המדומה למען ישלוט בו השלא לשמה,

אור ישראל

ואם לא יתן מקום לשמותו כן תגדל חכמתו וזהרנגל והנסיון בכל דבר מושלת. ולזאת אם התמימות תהיה חזקה לכל ימומו רגליו. מה טוב אם נשתמש בדרכי ד' באלו הדברים. להתחכם לידע טבעיו נפשיו במה ניכל להיות נצידים להמות לבנינו אל עבודת הקדש. להקל הנסיון. והיראה תתן עוז ותעצומות. והאחד יחזק חבירו. חכמת העולם תקל המשא. והיראה תסעדנו. נירא ונפחד מכל פגע רע ועון. ולזאת מרחוק נברח מסצודה רעה:

קצר עישי להכיל מחשבותי. ובוהתן לחכם ויחכם עוד. העסק בדרכי העבודה.

המה ילמדו את האדם תהלוכתה. וביותר איש את רעהו ילמד — ואל התמימות ינהלנו ובמצודה יתפשונו. לא למען קנות כבוד. רק למען האמת והצדק. ואל תכונת נפשו לצפון להמות את לבנו אל היראה והתורה! והמכשלה תהי' נר מאיר לעמוד על האמת. אז יבקע כשחר צדקינו. אם נשוטה נא על פני ותבל להבין פניות האדם ושקריותו. אשר ברור בעליל יעמוד לפנינו. מצורף אל התמימות הקבועה. זאת בכחה לגרש כל דבר מזר ומחשבת בלתי נכונה עם היראה העיוורת. ולזאת סוף דבר להחזיק בדרכי המוסר. ולהעמיק ולהבין איך להשתמש בחכמת העולם. להזק המוכרי ולא להרום ח"ו. ובאין תחבולות אין חכמה. ובאין לימוד אין חכמה מוצאת. ולזאת הלימוד יהיה לקרב נפשות אל המוסרי. וליסד בחכמת העולם עם היראה ותוקף התמימות:

ה.

אנתנו ברואי ה' ית' מחבו חסדו מיהלי רחמינו. במה נזכה בעיני אדונינו. ובמה נמצא חן לפניו ית'ש. אם לא בהתדמיות מעט בדרכיו. ובסדת טיבו הפרושה על כל הנבראים. טבלי טיבה קרומה לזה. רק רחמים

פנינו. להיות ליסוד מוסד ולאבן בוחן בכל מפעלינו. לא נטפל לה ד"א. הלא מרחוק תעמוד עבודתינו. כי ראינו אם לא שמענו והנסיון יורה. כי מה מאוד תכבד על האדם שנקבע בלבבו יתד נאמן. להיות יראת ד' פרושה על עקשת ערפו הקשה. ואם יעמוד בה די טיפוקי. עוד לא תשוטט ברעיונו אף אפס קצהו לעומת התאוה הנוכרת ומה תוכל תת כחה לעומת הנטיה המבלבלת ורוקרת בנו. וכשחזק הוא להקים כל מוימתה:

לזאת כל עומת שיעמול האדם להשים האמת לנגד עינינו. והתמימות נר לרגליו. להעמיק בה לבלי נהיה נכזים לחפש תמיד אחר מעשינו ופרי עשתנותינו. עד אשר גלה לפנינו מורשי לבבינו. עד אשר נכרש ונכלם להחליף שקר באמת. ולהלכישא מסכה הצדק במוסרי הפשע. להלוך כעור באפילה אשר לא ידע במה יכשל:

כן נכון הדבר להעסיק התבונה בתהלוכות התבל אשר במרמס יהלובו. ופרי כל אנושי לצודד נפשות בחרטו. איש איש לפי דרכו. הכסיל כפעמוני הסכלות יתן זהב תמורתה. המתאוה למאכל ומשתה יצודד במכסתהו. ולכל אשר יחפוין יטנו בהנפי לעני טעונ. החפין ככבוד המרומה. חפצו היא רשתו. והתניפה תלכדנו להעניק לכל איש מנסת חפצו. את אשר יהי' לאל ידיו לעשות. כן כל אנוש בדרכו ולכד. ואל תכונת נפשו יצפנו הרטאים. לידע ולהבין במה יאסר לפנייהם למלאות די חפצם. הן אלה קצות דרכם. ומי יכלכל כל נתיבותיהם תקצר היריעה מהכיל:

גם זאת תכונת האדם בעסקי התבל. להתחכם להיות רואה את הנולד בכל ענינו. לראות לתקן כל דבר שרם יבא הרעה כפי אשר יהי' בכחו — עסקי התבל הטה ילמדו את האדם עניניה ותהלוכותיה. ואיש איש לפי טבעו המסוגלת כן תקום בידו חכמתה. והמכשלה תחת יד האדם.

אור ישראל

כד

עמוד. ובזאת מה נכון הדבר לכל איש אשר קרבת ה' יחפצון. להיות שוקד על הדבר. להסיר ולבטל כל מונע ומעכב בתחבולות נכונות ומועילות:

אתה היא הסרפא כל ננע ומחלה רעה. ננעי האכרים והנפשות. אשר גם כהיות החרגל עוזר ליראה ולתורה. בלעדי לימוד המוסרי. רחקה מאוד ממטרה הנרצית. המדות סקולקלות. מלחמת היצר אשר לזה באנו לעולם מאין תמצא. רק אל הרצון יפנו כוחותינו. ומה נאמר עתה אשר ההרגל מתנגד אל היראה. אם לא נפנת אל מזור המוסרי. אין מקום לעבודת ד' • וכמעט יאוש בדבר:

ובזאת רפואה קלה היא ופריה רב. מי האיש החפץ חיים להיות ממזכי הרבים. אשר ככוכבים יזהירו. וצדקתם לעולם לא תמחה. לאור כאור החיים. יחטוף המצוה הלזו בזמנה. כי מי יודע מה יודד יום. ואם לא עכשיו אימתי. וכזה נבנה גם אנחנו ללבוש הרעיון לכבוש היצר ותאוותיו. והבא ללמד נמצא למד. — ראשית דבר להכיר מצפון אנוש. מנמתו חפצו ורצונו מה הוא. וכמה ירחק מן מטרת האמת אשר נברא. כמה יאסור תאותו. להטותו אל העבודה השלימה הלזו. יגיעת לימוד המוסרי. להיות ליסוד מוסד ללחים מלחמת חובה מלחמת היצר. אם ככפיית האכרים. לעשות היפך הרצון. וגם כלמישת הרעיון. לכפות מעט. הלב. אם בחזרת מאמרי חז"ל במתון ובעיון. ואם בהעמקת השכל בהרחבת הענינים. לפי גמית הטבע והרגלו. מה שנכו הענינים האלה. אשר חיובם מצודה על כל אשר נשמת רוח חיים באפיו. ללחים מלחמתו. ובירו הבחירה. לכבוש המלחמה להטות אבריו אל השלימות האמיתית:

הדמים פשוטים באין מעורר. כן אנחנו נחליץ חושים לעזרת ההלשים כבלי מבקש ומבלי מעורר. אכן מה כוחנו. עזרתנו להבל דמה. הרע נפרץ. והרשעה גברה. אין מנוס ואין מלט. אם לא במחלת נבואה להפר עצת מרעים. ובהשכל נכצע מאוינו. לכבוש הרשע. במאמר הצדק. בכבלי המדות. וברחיקת התאוות. זאת יסוד הדבר לבנות עליו דיק. אכן מי יבין חומר ולבנים. מי יוציא הדבר למעשהו. ישר בארם אין. גם דעת ותבונה חסרו. ובזאת נשכחה לאחור. הכי אין יראים בישראל. מדוע רחקה מזור ותרופה. יראי ד' המה ילכשו עזו. לכבוש את הרשע כסצודת תאוותיו. ומה יעצום. מוכנים המה לכל חפץ לכבם להקים מזימתם. הכי הגשם ימנעם. ואם הבושת והכלימה יבלבלם. היראי ה' יקראו. אם כה דרכי התורה. הלא זה ראשית דבר ד' לכל יבוש מהמלעינים. ולזרות הלאה חמודי תכל והבליו — ובזאת — התכונה והחוש ינגדו זה לזה:

ולזאת נבקש שלום ונרדפה. לדעת מקור טויצא היראה. ומאין באה. אם מהחרגל היומי. אם מהלימוד בדעת ובהשכל. החוש יעיד כי דעת ותבונה אין. מניה אין לה גם חלק אין לה ביראת ה'. גם מרחוק אל תעמיד. ולזאת צדקו דברי החוש בל יכזבו. ומה יוסף תת רעיון התכונה. אם ביסודי היראה לא שלט כחה. אכן מי לא יבין כי החוש הוא כלי מוכן לקבל כל הצורות. וכשינוי הצורה ישתנה החוש. אם בתחבולות יעשה לחבר התכונה ליראה. גם החוש ישתנה. בעין עוזר וסומך:

ולזאת ראשית מעשינו לחוק ידיים רפות. לנהלם אל בית הספר לימוד המוסרי. בהשכל ודעת. בלב נכון. ובשפתים דולקים. ולחזור מאמרי חז"ל המלתיבים לב האדם. איש איש די מהאורו אשר יחסר לו. והיה אם יהי' ה' עמנו לכצע מעשינו. ויכלנו

אור ישראל

ו.

הסדרה, מתכונת שקיטת הרעיון, לתכונת בלכול הרעיון, וכיוצא בחינות מתחלפות הרבה, וכל אשר תקל לפני האדם להשמר מהעבירה, הן שלא לעשות עבירה, או שלא לכבד עשית מצוה, כן תגדל ענשו למעלה, ובכל בחינה ומדרגה אשר יתחלק סכבד לקל — אשר יש כבד לקל סמנה, ויש קל לכבד סמנה, כן תתחלק העונשים, מצער גדול לצער קטן, הגדול נגד הקטן ממנו, הקטן נגד הגדול ממנו:

וכאשר ישקף האדם כעין בינתו, או בדרישה מאחר המבין יותר ממנו, על פרט העבירה הנדרשת לו, עו כמה תעלה חיוב שמירתה עפ"י התורה, אם שלא לעשות עבירה, או שלא לכבד מצוה, לפי מצב הכבידות לשמור — כי יש חילוק לדאורייתא ורבנן כו', והוא מושכל ראשון מוכן מעצמו, שהעונש יהי' יותר גדול מכבידת שמירת מניעת העבירה, ואח"כ ילך הלאה יראה גם בהשקפה ראשונה זכמרוצת הרעיון, כי יש הרבה בחינות, יותר גדולים ממצבו עד מצב החיוב לשמירה, לקל נגד כבד סמנה, ועפ"י בחינות הללו בחינות רבות מתחלקות לחלקים ומדרגות רבות מאוד, כן יגדל ענשו למעלה למעלה, יחדר מאוד לכב האדם הנלבב גם כלי עיון והעמקת המסרי:

הוא הדבר אשר בדינו להלביש במאמר הכתוב תהלים צ"ד אשרי הגבר אשר תיסרנו וגו' ומתורתך תלמדנו, היינו כי על ידי יסורי עוה"ו ינצל מעונשים קשים ומרים כנ"ל, ומאין ידע להאדם — אם כי יודע הוא כי ענש יענש, אבל לכה"פ בהשקפה כללית לידע כי עצום ונורא הוא מאוד להאדם, הוא האנכי העובר — הוא ומתורתך תלמדנו כנ"ל בדברים קצרים מעמי הכמות, ורב האיכות, למעמיק ומעמיק בהם:

הרב בעל טמילת ישרים בהקדמת ספרו הנכבד, החל לאמר כי לא יכתוב רק דברים פשוטים ונוודעים ע"ש. אין כס"י לפני כעת — כן אנכי לא אכתוב רק אשר נאמרו ונשנו רבות פעמים, כי יום הכפורים, לכד מצותו הנדולה, עשה שיש בה כרת ועוד כו', הוא תועלת גדולה להאדם להצילו מצרות רבות ונשנבות, אשר האדם בעצמו, הוא האדם אשר אין בדינו לכנותו רק — אנכי — אנכי הלזה. הוא המדבר, הוא החושב, הוא המתאווה, הוא המסתעמל להשיג תאותו, הוא מתחבא בחוסר הגופני אשר בהתבטל כוחותיו — היא המיתה — האנכי הלזה הוא עוד בחיותו וכוחותיו, מופשט מעולם הגשמי — הוא — התקשרות הנפש, הוא האנכי — עם החומר — הוא הגוף, בתכונה אשר האנכי הלזה מוכשר לצער ועונג, לשוב לו או לרע, לצער נורא ואיום, או לעונג נפלא אשר אין ערוך להם, נכוהים למעלה הרבה נגד הצער והעונג אשר מוכשר האנכי הלזה בעוה"ז, בהיותו קשור עם הגוף, הצער והעונג הלזה תלוי בהתנהגות האדם — הוא האנכי בעוה"ז בשמירתו ציווי ד' ית"ש, בהתקיימו ציווי ית"ש, ישג האדם — הוא האנכי — עונג גדול — ובעברו ציווי ית"ש ישיג צער נורא:

על כל מין עבירה נבדל בתשלום גמול ענשה באיכותה מחברתה לפי משפטו ית"ש, בכל פרט העבירה נבדלים בני אדם זה מזה, בקבלת ענשם, לפי תכונתם ומצבם בעוה"ז, עשיר ועני, חכם וסכל, זריז ועצל כמכעו, וכיוצא הרבה והרבה בחינות שונות — אותו האדם עצמו — הוא האנכי פרטי — באותו פרט הלך מן העבירה עצמה, נבדל בענשה לפי התחלפות הכונת מצבו, טעת המנוחה, לעת המרדה, מתכונת המנוחה לתכונת

אור ישראל כה

דלמטה, או חדר הסמוך ללימוד הנמ' כנ"ל, למען לא תהי' התנגדות לימוד המוסרי הרחוק מבהמ"ד הרגיל לכ"א ללימוד הנמ' כנ"ל העקרית והמוסר מפל אליו:

לימוד המוסרי חובה על האדם, וכיותר לאדם המורד בעסקיו, ומחלתו גדולה בעבודתו ית"ש, אכן לא דבר קל הוא להשתמש ברפואת לימוד המוסרי, נגד מחלה העזה הנצרכת רפואות גדולות:

כי אנחנו רואים בכוחות האדם הן הנוגע לשכל, כל לימוד בראשיתו הוא במצב הברור, ובכל זה הולך בכבידות, הנער המתחיל ללימוד עברית, לידע להגיד המלות בתחילה, כמה יתעמל עמו מלמדו להאיר לפניו האותיות, ואח"כ לחבר תיבה שלימה, ככ"ז יתנהג הנער בכבידות גדול בקראו האותיות והמלות, ואח"כ כשיקנה ההרגל הנצרך לפי תכונתו יקרא במרוצה בלי התכוננות כלל, הוא אשר נקרא אצל חוקרי כוחות נפשות האדם, כוחות מאירים ברורים או כהים [קלארע און דונקעלע], כן גם בכוחות התפעלות הנפשי, ישנם כוחות מאירים [קלארע] וכהים [דונקעלע], הבהים המה יותר הזקים ומוציאים פעולתם בהתעוררת מעט בחוץ יד, אהבת האדם לצאצאיו כהים המה, וכמעט ברוב העתים אינם נרגשים גם להאדם עצמו, ובהתעוררת קטנה תתלהב לאש בוערת, תאות האדם המה הכהים אשר בלי התעוררת מה, כמעט אינם נרגשים, ולזאת גדול כחם למשול באדם:

לימוד המוסרי יסודו וראשיתו בחינת הכריות בהתפעלות הנפש, ולזאת כמעט ברוב פעמים אין בכחו לעזור נגד התאוה בחי' הכחה [דונקעלע] החזקה, אכן כמו בלימוד השכלי כל פעם לימוד הברור עושה רושם בבחי' הכחה, אשר בלא זה לא יצטרכו הלימודים להולד בחי' הכחה הנמורה לידע במרוצה כמעט בלי התכוננות. ובתנאי

ובזאת עשי"ת ימי מעשה המה, לראות להטיב דרכינו לשנה הבאה לשלום, כמאמר חז"ל בינונים תלויין ועומדין מר"ה עד יוהכ"פ זכו כו' (ר"ה דף ט"ז), וכאשר האדם בעוה"ז ב' בחינות לפניו, האחד אינו בידו היא תשוקת האדם להיות מלא וגדוש בצרכי העוה"ז, והב' היא אשר בידו לפי תכונת מצבו למלאות תצצו והצטרכות עוה"ז, וכל אשר יקטן האדם במצבו בעוה"ז עוד יותר יתעמל להשיג תצצו, העני המהזיר על הפתחים מתעמל יותר, ואיננו כבד ומוזר לפניו מרחתו להשיג מעט כסף או אוכל מבעה"ב, האביון יותר מבינוני, הבינוני יותר מעשיר, יען מה? יען כי לבד הכרחו עוד יותר יקבל צער ממניעת מעט האוכל כו', האביון בבחי' צערו מהנחסר לו — האביון יותר מבעה"ב כו':

כן האדם בבחי' חיוב עבודתו לר' ית"ש, כ' בחינות לפניו אשר שתיהם בידו, הא' בכל העתים כל אחד בכחירתו להיות מלא וגדוש בעבודתו ית"ש, וגם בעשי"ת האדם בידו להתחלף לאיש אחר, להיות צדיק לשנה הבאה לשלום. הב' היא הבחינה לפי המצב בעבודתו ית"ש בכל העתים, ובפרט בעשי"ת היסוד הראשי הוא. להשקיק ולהתכונן על דרכיו ולראות לשמור לכה"פ חלק הקל ממנו לפי מצבו ויראתו, ובה ינצל מחלק היותר המור באיתה העבירה כנ"ל:

ואפתחה במשל פי, בהנוגע ללימוד המוסרי לילך לפעמים לבית המוסר, אשר הוא דבר נקל, ולימוד היראה חובה על האדם, ואולי תחי' איזה נמשל לדברים אחרים הנוגע לעבודתו ית"ש, ההילוך לבית המוסרי דבר נקל הוא גם למוטרד בעסקיו, בפרט בשבת קדש, אכן ידוע הוא כי לימוד תורה גמ' או פוסק, הוא יותר גדול ויותר חובה בש"ק לטרוד בעסקיו בחול, ולזאת טוב לסנף הבהמ"ד

אור ישראל

הנדרשת, מכיבת הפסיקות זמן ארוך בלי התעוררת קטנה ביניהם. כן גם יש סיבות רוחניות היא העבירות, הממבטבות לבו של אדם והי' לאכזר חלילה, רפואתה העקרי לימוד התורה ונגם התפילה בהכנעה, תתאספו נא בעשרה תלמודו קודם מוסר או ידרוש אחר, ואה"כ להתפלל ביחד על יצר הרחוני:

החוב היותר פרושה על האדם הוא לימוד תורה לשמה. או לכה"פ כתכונת עשייתה לשמה. כמו במצוה שלא לשמה, האם מותר לעשות ולקיים בלי תכונתה כמו לשמה, כן גם בתורה, ומה שמנהגן של ישראל ללמוד שלא כדרך שלומדין לשמה, כמו העיקר לידע דיני או"ח הנצרכים, אשר זהו החוב הראשון לנער ולאברך, הוא כי היסוד הראשון הוא יכולת הלימוד, אשר לזה מסוגל מאוד כפי המנהג, ואין להאריך בזה בעת, רק רמזתי מעט למען לא יטעה הקורא בדברי:

הלימוד בתורה אשר יקרא לימוד, הוא ללמוד בחריפת הדעת [גיפטיג] כל אחד מהזיק בכל עני סברתו. הלשמה היא שקיטת הרוח, אם כדבריו ואם כדברי חבירו להיות שוה בעיניו. והמה כמעט דברים מתנגדים זה לזה, לזאת הורונו חז"ל איך להתנהג, כטאמרם קידושין (דף ל') אפילו האב ובנו הרב ותלמידו שעוסקין בתורה בשער אחד, נעשים אויבים זה את זה, ואינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה, שנאמר את והב בסופה כו' ע"ש, האיבה בראשונה היא בחי' הלימוד בחריפת הדעת [גיפטיג] כנ"ל, והאהבה בסופה היא בחי' הלשמה, לבטל כל אחד דעתו לילך אחר הרוב או הגדול, או לעמוד כ"א בדעתו כמו עשו ב"ש כדבריהם כו' (יבמות דף י"ד), עפ"י הנדרים הטבוארים בנמ' ופוסקים כזה. אכן בהנהגת חיבה וריעות, היא בחי' הלשמה, לקיים האמת, היא בחי' הלימוד, להניד ולחזק כ"א סברתו הנראה

ובתנאי שלא יהי' הפסק זמן גדול בין לימודי הברור, למען לא יתרוקן ויתבטל רושם הכחה, כי אז לימוד פעם השני יהי' הראשית, וכן עד אין סוף, כן גם בהתפעלות נפשי כל התפעלות עושה רושם מה כחה" הכחה, ובשיתחברו התפעלות נפשיות רבות בדבר אחד, בלי הפסק זמן גדול ביניהם, דהיינו ע"י התעוררות קטנות ביניהם, כמו בלימוד השכלי על ידי תורה מעט בין הלימוד כבירור, ילדו כוחות נפשיות הכהים אשר חזקים המה להוציא פעולתם:

כן בלימוד המוסרי, אם יתן האדם את נפשו, לפי מצב מהלחו בעבודתו ית"ש, ללימוד מוסרי בהתפעלות הנפש, בלי הפסק זמן גדול בין הלימודים, ובהתעוררת מעט בין הלימודים, מזה יולד כוחות הכהים לעזור נגד התאוה הפרושה — והנה לא דבר קל הוא לטרוד בעסקיו, ומהלחו רבה, ועתותיו קצרים, ומה גם תורתו, קבעת עתים לתורה היא הראשונה לפניו:

אכן לילך בשבת קדש לבית המוסר, ללמוד מוסר בהתפעלות הנפש [סניף ללימוד הגמ' העקרית הנ"ל] וגם לרוץ איזה פעמים בשבוע על שעה קלה כמעט גם איזה מינוטין, למען לא יתבטל הרושמים הכהים מאורך הזמן מש"ק לש"ק, נקל מאוד לעשותה ופרי' רב להועיל לקנות בחי' כחות נגד התאוה, לכה"פ למשול להיות סור מרע ועשה טוב בבחי' הקלות לפני האדם, אשר המה בחי' חמורות יותר ומזיקות להאדם — הוא האנכי, יותר ויותר בעולמו ההי האמיתי:

הטוב לראות שיהי' נקל לבא בבית המוסר בכל מעל"ע היום והלילה באין טפריע ואין מירחה, — אשר בכל עת שיפול בלב האדם לרוץ אל בית המוסר על איזה מינוטין, לא יהי' לו שום טפריע מצד בית המוסר, זאת כמעט סיבה הטבעית, אשר לימוד המוסרי אינו פועל פעולתו

אור ישראל

כו

יכנס ג"כ בבחי' הכבידות כי גם אם היה כבוד לפניו היה מקיימה :

הנראה נכון בעיניו, והשלוש היא בחי' השלמה אהבו, (יבמות שם ע"ב) :

אורי לזה רמזו רז"ל (סוכה דף נ"ג) לעתיד לבא מביאו הקב"ה ליציה"ר כו' צדיקים נדמה להם כהר נבזה ורשעים נדמה להם כחוט השערה כו' ע"ש, כי הצדיק המקיים גם בבחי' הכבידות, מראים להם שגם הבחי' הקלות, בבחי' הכבידות יכנסו. והרשע העובר גם בבחי' הקלות, מראים לו שגם בחי' הכבידות בבחי' הקלות יכנסו מה — לזאת יחפש לקיים טו"ט באמונה לכה"פ בבחי' הקלות :

כן גם בכל עיון השייך לעבודתו ית"ש, כמו במפקחים על לימוד לבני עניים תורה, העיון היא בחי' התורה, כי מה היא התורה, הלימוד לידע איך רצונו ית"ש, כן בכל העיונים אשר המה העיון איך רצונו ית"ש להתנהג כמצוה הזאת, המה ענפים מבחי' התורה, וצריכה להיות בראשונה בחריפת הדעת, והסוף השלמה לבטל כ"א דעתו בשלום וריעות להתנהג אחר הרוב כנ"ל — העיון איך להתנהג בסדרי הענינים השייכים לעבודתו ית"ש, נקל בחי' השלמה לשמור, וצריך האדם להרגיל את עצמו לראות שיהיה בבחי' לשמה — הנכיון יורנו כי בלימוד התורה, החסרון יותר גדול אם יחסר מה בבחי' הלימוד מן בחי' השלמה, וצריך האדם לנטות יותר אחר בחי' הלימוד, ובשאר העיונים החסרון יותר גדול חסרון בחי' לשמה, וצריך האדם לנטות אחר בחי' לשמה — לזאת ישים האדם לבו ונפשו לראות שיהיו העיונים בעבודתו ית"ש בבחי' לשמה, הדבר נקל לקיימה, ובחסרון בחי' לשמה, העבירה גדולה ונשאה, כי יולד חלילה להוציא משפט מעוקל בהנהגה נגד רצונו ית"ש :

אכן שגגת תלמוד כו' המוב לקבוע שיעור ללימוד חושן משפט, ויבואו בע"ב לפעמים זה ולפעמים זה, כי כל סעיף כמעט נקל להסבירו בפ"ע, והבע"ב יעינו איך יהי הדיון שייך כעת, כי העסקים נשתנו זה כמעט התהלת יריעת הלימוד בהו"ס, לידע ולהבין איך הם שייכים כעת, וכזה יהי ביד בע"ב לדרוש ולחקור אצל תופשי התורה, איך לקיים את אשר יקרה לפניהם לכה"פ בבחי' הקלות, איש לפי מצבו ויראתו :

עבודתו ית"ש היותר כבדה על האדם היא טו"ט באמונה, אשר עליו שואלין להאדם — הוא האנכי — בראשונה כבואו לדון על הנהגתו (שבת דף ל"א), הדעת נוטה כי אם יעבור האדם כמין העבירה בבחי' הקלה, אשר לכד ענשה החמור יותר מעבירה בבחי' הכבידות, — נ"כ עשיית העבירה העצמה בבחי' הכבידות, יכנס עי"ז מה בבחי' הקלות, כי גם אילו היתה קל לפניו היה עוברה. וכן בעשיית המוב כל מה שכבד יותר על האדם לקיימה יגדל שגגתו כמאמרם ז"ל לפום צערא אנרא, ובזאת בעשותו אותה המצוה בבחי' הקלות,

ובזאת כפרת עונות ביוהכ"פ התלוי בתשובה, היא עזיבת החטא תכבד מאד, אל ירף האדם לעשות הכנה ליוהכ"פ לכה"פ בבחי' הקלות, הינו לעסוק בעשיית בעניני התשובה לכה"פ בבחי' הקלות, לילך לבית המוסר בלילה בעת פנוי מעסקיו, ללימוד מוסר בהתפעלות הנפש כמעט בכל לילה, אשר יולד מזה איזה בחי' כחה [דונקעלע] לקבלת לימוד המוסר בלוג' לכה"פ בש"ק [סניף ללימוד הגמ' כנ"ל] ולרוץ איזה פעמים בשבוע. לכה"פ על איזה מינוטין, למען לא ישכית רושם הכחה הפסק הזמן כנ"ל, ולהרגיל את עצמו להשקף על דרכיו, להרגיש להבחין בין קל לכבד, אשר לכה"פ יעוררו המוסרי, לשמור התורה והמצוה

אור ישראל

נואדם אחר, אשר לו יש סיבות אשר הביאו לזה, לעורר סיבה ראשונה לזולתו:

עתה נשוב ונראה, מה תהיה סיבה הראשונה שיתעורר האדם לפקח על מעשיו, ולהתבונן במוסר בהדש אלול, (הענין הלזה שייך גם לכל השנה מה שנוגע לעבודתו ית"ש) הלא אין חפץ טבעי לזה כמו בעניני הארצי — רבותינו הקדמונים נ"ע חרדו על הדבר, סמכו על פדר"א והתקינו לתקוע שופר באלול, והיא היתה הסיבה הראשונה לעורר האדם משנתו ומהכלי טרדותיו לפקח על מעשיו, כמאמר הכתוב (עמוס ג) אם יתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו:

אכן נודע כי מסובב לא יולד אם לא מסיבה הדומה לו, מסובב ככד לא יצא מסיבה קלה:

ובזאת. הדבר הזה תקיעת השופר היתה סיבה הראשונה להאדם השקוע מבית ומהוץ בעבודתו ית"ש, וסיבה קלה תעוררהו לפקח על עצמו בבחינה יותר נעלה — אבל מה נאמר ונדבר, ומה לעשות עתה אשר משוקעים אנחנו מבית וחוץ בהכלי טרדת התבל, והלב מטומטם וקשה כצור החלמיש, האם התעוררת הקלה לפנינו תעשה רושם באבן החוקה:

אכן אם לא נמשוך הכלי היצר על עצמינו, בלי דעת להפוך אור לחשך, לאמר על הקל כי ככד הוא — הדבר נראה בעליל, כי לילך לפעמים בבית המוסר באלול, הוא דבר קל מאוד, ועם גודל הטרדה יש זמן לזה בלי עמל כיום או בלילה, אשר תספיק לפנינו סיבת תקיעת השופר, וכאשר ילך האדם אל בית המוסר היא סיבה גדולה ונוראה אשר בידה להוציא מסובכים קשים וכבדים:

הוא מאמר חז"ל קידושין (דף ל') אם פגע בך מזול זה משכחו לכה"ט, בתי"ד

והמצוה בבחי' הקלות, ויבא לבחי' בעל תשובה ביוה"פ הבעל"ט, לכה"פ בקבלת עזיבת החטא בבחי' הקלות, וכוזה הבא לטהר יסייעהו הקב"ה לילך מדרגא לדרגא לקיים התורה והמצוה, גם בבחי' הכבדות לטיב להאדם — הוא — האנכי — בעולמו הנצחי:

ז.

כל הדברים שבעולם מורכבים המה ביציאתם לאור מסיבה ומסובב, השנת התבואה מהשדה היא מסובכת, מסיבות רבות הקודמת לה זריעה הרישה כו' — קנין הכסף להאדם הוא מסובב מסיבות שונות, מסחר שכירות וכיוצא — כל סיבה היא מסובכת מסיבה הקודמת לה — הזריעה בשדה היא הסיבה הראשונה לצמיחת התבואה, והיא מסובכת סן האדם הזורע, וזריעת האדם מסובכת מסיבת חפצו, אם להשיג התבואה, או להשגת שכירות בעד זריעתו וכיוצא, סוף דבר אין מסובב בלי סיבה לתולד המסובב, ואין סיבה אשר איננה נולדת מסיבה המסבכת, עד הסיבה הראשונה סיבה עצמית היא האלקית:

בעניני תהלוכות האדם. לצרכי גופו ונפשו הארצי, השנת טבון, השנת כבוד וכיוצא, סיבתם הראשונה (לעיני בשר לא כשכלי כי הכל הולך מסיבה הראשונה האמיתית) הוא חפץ רצונו אשר ילך ויולד מעצמו, ומזאת יתגלגלו אח"כ מסובכים אשר המה סיבות למסובכים, עד אשר יצא חפץ רצונו לאור, או ע"י אדם אחר המעוררו אם טכפיה או ע"י פיתוי. להעיר חפצו ורצונו, והיא הסיבה הראשונה לעיני בשר) להאדם. אשר תולד ותסובב

כז אור ישראל

נצולו, והוא הדבר כי הקב"ה מאריך אף עד עת הקצובה לפניו אשר לכל אדם עתו לכדו:

וכאשר כה הציור טועיל למוסר, יצייר האדם בעצמו אילו הי כהן גדול והי צריך לכנס ביוהכ"פ לבית קה"ק, הי' חרד מאוד לנפשו כל יפנעו רעה חלילה, כן יחזק אמונתו אמונת חכמים רבותינו חכמי התלמוד ז"ל, אשר פסקו וחדלו שופר של פרה, משום אין קטיגור נעשה סניגור, הגם שבכ"ה"ג הטקודש בכגרי זהב נכנסים, אכן שופר כיון דלזכרון אתי, והאדם נזכר ונשפט על כל מעשיו, ככהן גדול הנכנס לקה"ק דמי, והדברים כהיותן, ומאד מאד יחרד לב האדם, המעמיק בדבר הגורא הלזה:

השנית היא נפשי — ידע האדם כי הקב"ה מאריך אפו ונכי דיליה, והאדם בעצמו העושה דבר נגד דעת התורה, אשר זה נגד רצונו ית"ש ענש יענש, כי גוף האדם אינו רק הלבוש, וכה האדם המרגשת נועם וצער, היא החיה גם אחר פשיטת הלבוש, ומסוגלת להשגת נועם וצער, ומן קיום תורה ומצות יהיה להאדם בעצמו המקיים, עונג גדול למעלה למעלה להפליא, ומעשית עבירה או ביטול תורה ומצות, יהיה להאדם בעצמו העובר, צער גדול וגורא, אשר ינהם באחריתו באין מפלט, אם לא יכין מנוס לו, בעת נשאו הלבוש היא התקשרות הנפשי עם החומרי:

יוהכ"פ דבר טוב למאוד, יום סליחה וכפרה, לא היו ימים טובים לישראל כיוהכ"פ (סוף תענית) אין לנו דבר טוב כמנו, אם היינו עושים ההכנה הראויה לתיקון דרכינו, כי יוהכ"פ מכפר עם התשובה היא עויבת החטא — אכן גם המעט טוב טאור, אין ערוך לה בעניני התבל, לראות לכה"פ שתהי' איזה קבלה על להבא ביוהכ"פ:

ואין

בהמ"ד שונות יש לפעמים, בהמ"ד זה עסקו בענינים השייכים למו"ם באמונה, בהמ"ד אחר עסקו בענינים הנוגעים באכילת כשירות וכיוצא — רפואת התורה להיצר היא כללי ופרטי, כללי תורה בעידנא דעסיק בה מנא ומצלא, פרטי והיא הראשונה וכמעט העקרית היא למו"ם באמונה התורה השייך לה, לעמל פיננו תורה השייך לה, ובכל פרט אשר יפנע המנוול להאדם ילך לכהמ"ד השייך לפרט הלזה — ולזאת נצרך ללימוד המוסרי הנדרשת מאוד באלול. אשר פריו שתים הנה:

האחת גופני אשר האדם הוא וב"ב התלוים עליו בסכנה גדולה. לעת דין הגדול, היא עת תקיעת שופר בר"ה, אשר האדם נזכר ונשפט על מעשיו. והוא בעת הלזה נדמה לכהן גדול בעת שנכנס לבית קה"ק, כמאמר חז"ל (ריה דף כ"ו) שופר בר"ה כיון דלזכרון הוא כבפנים דמי ע"ש:

ומה יחרד לב האדם האוהב את עצמו ואת ב"ב התלוים עליו (ואם כי עיני בשר רואות אשר בני אדם יצאו לצדק בלי הכנות והתעוררות היראה והמוסר) להטיב דרכו, ולכה"פ לשבור רוחו בשברון לבב, אשר הוא יסוד הראשי, להיות מנן על הסכנה הגדולה המרחפת, כמאמר חז"ל ר"ה (דף ט"ו) כל שנה שרשה בתחילתה כו', הוא שברון הלבב וכמאמר ז"ל שם (דף כ"ו) בר"ה כמה דכייף אינש דעתיה טפי מעלי ע"ש:

הלא לכל עת (קהלת ג') והאדם לא ידע את עתו כו', לעת רעה כשפתאום תפול עליו (שם ט') בלי הכנה הדרושה להכין מנו וצינה, להשמר מהפח הוא יום הדין הנורא, כאשר גם עיני בשר רואות כי כמעט בכל ר"ה נדונים ר"ל גם הבחורים למיתה ח"ו, אשר שאר אנשים כגילים

אור ישראל

לחול, מעת הטורדה לעת הפנויה, ממצב דעת הנטרדת, למצב דעת הצלולה וכיוצא — ובכל פרטי העבירות העבירה האחת, תתחלק לבחינות שונות לפי מצב האדם ותכונותו. לא כל העתים שוה, ולא כל התכונות שוות, וכל אשר יקל לפני האדם כאיזה בחינה להשמר מהעבירה, תגדל ענישו למעלה למעלה, כמאמר חז"ל מנחות (דף מ"ג) גדול עונשו של לכן יותר מעונשו של תמלת כו' ע"ש:

ולזאת ירגיל האדם א"ע לקיים מאמר הכתוב משלי אם תבקשנה ככסף ונו', להשקף על תהלוכות צרכי הנוף וליקח ממנו משל ומליצה לנפשו, הלא בצרכי הנוף, איך יעמול האדם הקשה יום, להשיג מה לצרכי גופו אם כי מצער היא, ואיך לא יכבד לפני האדם להתעמל בעת דכאו ביסורים ר"ל, להפש ולראות להקל מהלתו, ומדוע לא נעשה כה לנפשינו, לראות לכה"פ לקיים המצות הקלות לפנינו לקיימם, ולהשמר מהעבירה בבחינה הקלה, אשר תצילנו מיסורים קשים ומרים ר"ל, ובזה אין מקום ליאוש לפני האדם, אם ישים לבו ונפשו להשיגה בהנהגת צרכי הנוף, להשתמש כה בצרכי הנפש, אכן מהתשווקה והחיפוש לקיים המצות בשלימותם, הן לימוד התורה וכיוצא, ולהשמר מהעבירות לגמרי אל יניח ידו:

כן גם באלול אם כי העת קצר, יראה ללמוד הספר הקצר כמו שערי תשובה לר"י וכיוצא, המדבר במעט מכל שרשי מצות ועבירות, ובהגיעו לדבר השייך יותר לו. יראה ללמוד בהעמקה. לפי כוחות תבונתו ולפי מצב עת הקצר. ויראה לחלק לבחינות שונות כנ"ל, ומוה התקוה לבא לאיזה בחינה בהעבירה הלזו ביום הכפורים לבעל תשובה נמור, לקבלת עזיבת החטא, בבחינה הקלה לפני קבלה אמיתית אשר אין ערוך לגדול מעלתה לטוב לו כזה וכבא:

כי

ואין לנו מסחור הנושא פרי ריוח, כמו לעשות הכנה בלימוד המוסרי, ולהתכונן להטיב דרכיו, עד אשר יבא לאיזה קבלה להבא ביוהכ"פ, ובכל בחינה קמנה שבקמנות, אשר יבין האדם את עצמו, להגדיל בחינת יום הכפורים שלו, אין ערוך ואין די באר הצלחת נפשו להנצל מצרות רבות ונצורות ואין לנו ריוח גדול מזה:

בזאת ישים האדם לבו ונפשו, להרכיב ב' הענינים, ולחברם בהתקשרות הנוף ונפש, כתחילה ישבור לבבו סאימת דין הגופני כי נורא הוא, וחיוו וחיי כ"ב וצרכיו תלוי בזה, ומוה יבא לתקן דרכיו, ויהיה להועיל ליוהכ"פ, אכן המנוול הוא היצר השונא ואורב לאדם לטמטם לבבו, אם פגע כך משכרו לבהמ"ד השייך לזה הוא בית המוסר, אם אכן הוא ע"י לימוד המוסר (היא התורה לטמטום הלב) נמוח כנ"ל:

בכל השנה סיבה הראשונה, היא היראה הנמוע בלב איש המאמין ויודע בכלל, כי רע וזר תהיה אחריתו, בעזבו תורת ומצות ד' ית"ש, אכן התאוה בעוברתו, ירגיל האדם א"ע בלימוד פוסקים [לא לבטל שיעוריו הקבועים לו כי לא לסתור אינש בי כנישתא כו' כ"ב דף ג'] וכהגיעו לדין השייך לו ילמוד ממקורו, ויעמיק היטב לפי כוחות תבונתו, ודבר זה עושה קנין בנפשו לשמרה, כמעט יותר מהתבוננות היראה, אכן גם מהתבוננות היראה אל יחדל, ואם אין תורה אין יראה, ואם אין יראה אין תורה (אבות):

ולחוליי היאוש בראותו כי התאוה גדולה לפניו, ואין לך מחלה כמו היאוש — ידע האדם כי כל עבירה תתחלק לבחינות שונות, יש אשר כבד לפניו לשמור ממנה, ויש באותה עבירה עצמה, אשר יקל לפניו בעתים שונות, או במצבים שונים כמו בכיטול תורה, הבחינה שונה מישיבת

כח

אור ישראל

עונותיו צדיק, ומי שעונותיו יתירות על זכויותיו רשע כו', ושיקול זה אינו לפי מנין הזכויות והעונות, אלא לפי גודלם, יש זכות שהוא נגד כמה עונות כו', ויש עון שהוא נגד כמה זכויות כו', ואין שוקלין אלא בדעתו של אל דיעות, והוא היודע איך עורכין הזכויות נגד העונות עכ"ל ע"ש:

כי אנחנו רואים כחוש, מה שהוא כמעט טבעי להאדם לשומרה, יקל לפניו לקיימה גם אם תכבד לפניו, ובוזה הסקומוט שונות, במדיניותו יקל להאדם שמירת שבת, ויעמוד כמעט בנסיונות, ובאשכנז להפיק שמירת השבת יותר כבד לשמור כמעט מכל עבודת ד' ית"ש, ולזאת הלימוד בעיון ובהעמקה עושה רושם גדול בנפש האדם, עד אשר יהי' מוטבע בנפשו, וישמור כמעט בלי שום מוסר, ויעמוד גם בנסיון, לימוד התורה בעיון ובהעמקה בדין הנצרך להאדם, הוא היסוד לשמירתה:

בדאי יש בדבר בחינות רבות, מה שמגדיל ערך הזכויות והעונות, ונבאר מעט בחינה א'. כי נודע כי המצות נערכות נגד צער קיומם, כמאמר רז"ל לפום צערא אנרא, ולזאת לפעמים האדם עושה מצוה אחת בשני עתים, השוים בתמונת חומרים, ובכל זה בבחינת צער קיומם, יש ביניהם הפרש כמה אלפים בחינות, כי כל דבר תתחלק להלקים דקים ורבים, כי בחי' הצער תתחלק לפי צורת עשייתם, למשל מי שלמד בעת אדת שעה אחת. ודעתו היתה אז צלולה ללימוד, טבעו לא היתה כתנגדת לזה, לא הניש צער בנפשו או לכה"פ מעט בעת לימודו, ובעת אחרת היה הדבר כהיפוך, כנגמל החול היתה על נפשו הלימוד, צערו היתה למכביר, הלא החומרי שוים לימוד שעה אחת, אכן הצורה נשתנה הרבה למעלה ראש, וכיוצא בכל הדברים, אין שעה דומה לחבירו בבחינת צורתו, ולזאת גם מעשיו גם אם יקיים באין שינוי בחומרים, ככו' בבחינת צורתם ההפרש ביניהם מרחק רב:

ת.

מדרש רבה ויקרא פ"ב חדשים גם ישנים דודי צפנתי לך, אברהם יצחק ויעקב ישנים, עמרם בן קהת וכל הכשרים שהיו במצרים החדשים, חבורתו של משה וחבורתו של יהושע, וחבורתו של דוד ושל חזקיה ישנים, חבורתו של עזרא ושל הלל ושל ר"ג בן זכאי; ושל ר' מאיר וחרביו החדשים, ועליהם הוא אומר החדשים גם ישנים. (פסחים דף קמ"ו) ר"ג היה אומר כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא יד"ח, ואלו הן פסה מצה ומרור, ופי' רשבי"ם שלא פי' טעמן, ובזאת במצות הללו בודאי הרשות נתונה לתור ולחקור בטעמיהן, ויש לעיין מדוע סדרן מרור אחר מצה, הלא המעשה היתה כהיפוך ולפי הטעם סיבת מרור קודם:

זבן בענין העבירות תתחלק עונשם לפי גדר ערך צער מניעת העבירה, וכל אשר תפחת בצערה כן גם עונשה גדול כמאמר רז"ל מנחות (דף מ"ג) תניא היה ר"מ אומר גדול עונשו של לבן יותר מעונשו של תכלת משל כו' ע"ש, ולזאת גם בענין העבירות, הגם שעל כל עבירה ענש יענש האדם, אם בזה או בכא, מ"מ תתחלק העונש לפי צורתו, ואותה העבירה עצמה כשיעשה

רז"ל אמרו בקידושין (דף מ') לעולם יראה אדם עצמו, כאלו חציו הייב וחציו זכאי, ולפעמים יראה האדם בעליל שאינו כן הן לטוב כו', אכן הרמב"ם ז"ל כתב בה' תשובה פ"ג, כל אחד ואחד מבני האדם יש לו זכויות ועונות מי שזכויותיו יתירות על

אור ישראל

לפניו, אשר למין בפ"ע יחשב, ובזה ינזר כמעט מרוב עונותיו בנקל, כי העבירות באופן הקלות, המה הרבה יותר באיכותן כנ"ל :

נמצא לפ"ז בכלל נוכל לחלק המצות והעבירות, כגדר הקלות והכבירות, וביניהם פרטים רבים כנ"ל, אשר לפעמים ישעה האדם בזה, בסברו כי הדבר אצלו כגדר הכבירות, אשר זאת טוב להאדם באופן מצוה להגדיל שכרו, ובאופן עבירה למעט ענשו, ואיננו כן כי לפעמים הדבר כבד להאדם, לא טפאת מצב טבעת לירדו, רק טפאת שהמשיך עליו היצר, ונעשה הדבר כבד לפניו, או שהמשיך היצר בדבר אחר, אשר נולדה ממנה הכבירות גם בדבר הלזו, כי הכוחות בהאדם משולבים המה ותלויים זה בזה, ואז לא יחשב להאדם במצב הכבירות רק גדר הקלות, כיון שבבחיורתי המשיך עליו הרעה :

ובן לטוב. לפעמים יקל על האדם עשות מצוה לא בעבור טוב מזוג בזה מלידתו וכיוצא, רק כמה שקנה היראה והמוסר וההרגל בדבר הלזה או בדבר משולב לזה, ואז יחשב להאדם כגדר הכבירות הנם שנקל לפניו ושכרו מרובה יותר, ולזאת איכות המצוה והעבירה, אם יכנסו כגדר הכבירות או הקלות, ואין ומה בפרט, כל יודע לאיש אל נכון, וצדקו דברי הרמב"ם שה' ית"ש הוא יודע איך עורכין המצות והעבירות :

ונוכל להעמים הדבר כדברי רז"ל בסוכה (דף נ"ג) לעתיד לבא מביאו הקב"ה ליצה"ר כו' צדיקים נדמה להם כהר, ורשעים נדמה להם כחוט השערה כו' ע"ש, והדבר מפליא יען מה ההשתנות הלזה, אכן הוא הדבר אשד דברנו כי הרשעים שהמשיכו עליהן היצר, בודאי היה קשה להם למאד לכבוש את יצרם, וסוברים המה הנם שכודאי יענשו, אכן רק כגדר הכבירות

כשיעשנה האדם, בעת אשר נקל לפניו להנזר מהעבירה כן ענשה תגדל, ולפ"ז גם בענין העבירות, יעשה האדם לפעמים עבירה אחת בב' עתים שוים בבחינת הומורס, ועכ"ז תתחלף ענשו ככמה אלפים בחינות, לפי ערך ההתחלקות בצורת הנזירה מהעבירה איך היתה :

ומזה יתבונן האדם, אם יתן לבו לדבר להעמיק בה היטב — כמה גדלה איכות העונש על עבירות, אם בעשות מה שאסרה תורה, או בהמנע עשות מה שצותה התורה לעשות, כשיתבונן בתורה עפ"י הדין המסורה לנו מהנב' ופוסקים, עד היכן היובה מנעת לקיימה, אם בעשות או בלי לעשות, להתנגד אל הצער אשר יולד בקיומה, ואם יעבור אז ענש יענש בודאי בעונש יותר גדול, נגד הצער שהיה לו אם היה מקיים, כי זה גדר הליפת העונש להזהיר האדם להשמר עבור זה מאת אשר נצטווה, שיהי הרבה יותר טהצער שמירת הציווי, ואח"כ ישקף למטה כמה וכמה אלפים בחינות תמעט צערו בשמירת הדבר, ועל פי זה תכפל אלק אלפים פעמים ענשו :

דברים הללו יכו שורש בלב האדם, אם ישים לבו להעמיק בלימוד התורה איש לפי ערכו, לידע החיוב להתנגד אל הצער, ובפרט בדברים השייכים לו, כי כמעט לכל איש שייכים יותר חיובים פרטים לפי הכונתו ומצבו, יש אשר ההכרח להעמיק יותר בה' ת"ת, ויש בה' ריבית, ויש בה' אונאה וכיוצא :

מה טאד עתיקין הדברים הללו בעשי"ת, למצוא דרך קצת לעזיבת החטא, אשר היא היסוד הראשי אכן הפינה, וכבד למצוא דרך בדברים הרגילים, אכן כשיתבונן האדם היטב ענינו בכל פרטיהם, כגדר הקלות והכבירות נקל לפניו לקבל על עצמו קבלה של קייטא, לשמור אותו כגדר הקלות

כט אור ישראל

הכבידות נגד האבות, וכן בכית שני נגד הראשון, לזאת המה בחינות חדשות בחינה נעלה, זהו חדשים גם ישנים:

ובזאת גם אנהנו נאמר, לימוד המוסרי קלה היא מפאת עצמה ללמוד לפעמים עת סדורה, בהתפעלות הנפש, אכן חדשה היא, לזאת תכנס בבחינת הכבידות, האחוזה בה ואל תרפוה ושכרם מרובה, תודיעוני נא אם הגיעכם דברי, ותתברכו בשנה טובה כנפשכם הטוב ונפש ידיכם דו"ש ישראל, ע"ה תר"ך:

ט.

אמרו רז"ל הכל בידי שמים הוי' מוראת שמים, שהיא תלויה בדעת ורשות האדם לקנותה, כמאמר הכתוב ועתה ישראל כו' כ"א ליראה — היראה עוז לה בכהה לאסור עבדות התאוה, כל יפריצו פריץ לחטוא ואשם, מה נורא חיובה על בן תמותה, כי ד' יביא במשפט את כל המפעל, וסוף דבר הכל נשמע את כל מעשה האדם, אין דבר נפקד לתת דין והשבון, וכגמול ידיו יעשה לו בעונשים רעים ומרים, מה טוב כי יתחכם לב האדם בעודו באבו בחיים היותו לזכור אחריתו —:

עתה מה היא היראה ומה קנייתה — אחת היא, הרחבת הדברים הנודעים לכל, יראת העונש הנוגע לגוי' ונפש הגבה למעלה מכל יסורי תבל — אכן לא בידיעתם יוסר האדם, כמאמר רז"ל בשבת (דף ל"א) יודעין רשעים שדרכם למיתה כו' שמא תאמר שכוחה היא מהן ת"ל ואחריהם בפיהם ירצו סלה ע"ש, ורק בהרחבה בהתפעלות הנפשית ת"כד, להרחיב הרעיון בצירוי חושי, לעורר הנפש ברנשת האברים, למשוך בקרבה

הכבידות, ובאמת הדבר אינו כן, כיון שבבחינתם המשיכו עליהן היצר, ומזה נעשה הדבר ככד לפניכם, ולזאת מראין להם שהיצה"ר אצלם בכחינת חוט השערה, היפך דמיונם:

וכן צדיקים אשר מהרגילם נעשה אצלם עבודתו ית"ש לתענוג, סבורים לקבל שכר רק בגדר הקלות, והדבר אינו כן כיון שמבחינתם ומצדם נולד, הקלות לכבידות יחשב ושכרם מרובה, לזאת מראים להם כהר:

ומה מאוד יחדר לב האדם, בהתבוננו היטב על מצבו ותכונתו, מי יודע כמה אלפים בחינות יחשב לו לאחור לבחינת הקלות, מפאת שהמשיך בכחירתו עליו הכבידות כנ"ל, וענשו יותר ויותר הרבה מאת אשר ידמה, עפ"י הדברים הללו נוכל לתת ציור להמשגה באבות, ע"כ אתה עתיד ליתן דין והשבון, היינו דין כפי מצב האדם, השבון מה שהיה מצבו אם לא המשיך עליו היצר, והיה הדבר נקל עליו הרבה:

נמצא לפ"ז מה שמגדיל בחי' המצות היינו בחינת הכבידות, ממעט בחינת העבירות, ומצוה אחת תערך נגד כמה עבירות בבחינה הלזו, לזאת במצרים שהיה בבחינת הכבידות למעלה ראש, היו במדרגה נשגבה וזכו לנסים ונפלאות, הוא מאמר הכתוב ותעל שועתם גוי' מן העבודה, היינו מפני מה נתקבלה תפלתם אשר היא מדרגה נשאה, יען היתה מן העבודה, ועלו המצות באיכותן על העבירות, הגם שהיו מעשים בטספר:

ובזאת מצה היא הנאולה המסובב, מרור השעבוד סיבה, וזאת מובן הגם שבמעשה הסיבה קודמת למסובב, אכן בסיפור הדבר הוא להיפך, בתחילה מספרין המסובב ואח"כ סיבתה. לזאת מצה ואח"כ מרור. והנה במצרים היו בכחינת

אור ישראל

לשנות דרכו — ידע נאמנה אם כי לא נגלה לעיני בשר הרושם, עיני השכל רואות, ברבות העתים, בריבוי הלימוד, מהתקבצות הרשימות הנעלמות, לאדם אחר יהפך, ותאותו נאסרה לכל תפרוץ הרבה, ויש אשר תבטל, והנסיון יעיד בהשקפה קלה, על לומד מוסר אם מעט בו, ביתר שאת יעלה על בני גילו ברעיונו וכל הנהגתו:

הוא הדבר נוכל להעמיס בדברי חז"ל, באכות דר' נתן פ"ו וז"ל. מה היתה תהילתו של ר' עקיבא, אמרו בן ארבעים שנה היה ולא שנה כלום, פעם אחת היה עומד על פי הכאר, אמר מי חקק אבן זו, אמרו לו המים שתדיר נופלים עליה בכל יום. אמרו לו עקיבא, אי אתה קורא אבנים שחקו מים, מיד היה דן ר"ע קו"ח בעצמו, מה רך פסל את הקשה, ד"ת שקשה כברזל, על אחת כמה וכמה שייחקקו את לבי שהוא בשר ודם, מיד חזר ללמוד תורה בו' ע"ש, כי ר' עקיבא בתחילת לימודו, באין רושם מוצאת אצלו, אמר נואש לנפשו, והראו לו סתירת הדבר משפיכת המים על האבן, אשר לא יראה מאומה השתנות בהאבן, ועכ"ז המחקרים בשכלם גוזרים, כי נעשה רושם נעלם מהרגש אנושי, היא הסיבה לחקיקת האבן, מריבוי המים ברבות הימים, מהתקבצות הרשימות הכלי נרגשות:

בזאת — האדם אשר לא נטבע מביעה מיתית ברגשת התאות, ושכלו חי לבקש מנוח לנפשו לחיי ער, ולבו כלב האבן, מים הרבה ישפוך על נפשו, הוא לימוד המוסרי, ורשימות נעלמות בקרבו יולדו, לנהלהו לדרך החיים, הוא לימוד התורה השקולה כנגד כל העולם, ומצותיה של תורה (ירושלמי פ"ח פ"א) ומשולה למים, ומים המתוקים האלה, יחקקו את לבבו לשמרו מכל רע ולשנות דרכו לטובה:

בקרבה דברים הנודעים, עונשו הגוי' והנפש אשר לא לזר יקטו, כ"א להאדם עצמו העושה העבירה, הוא בעצמו יענש בעונש מר באין מנחם:

בזאת — נחזיק טובה לרבותינו עיני העדה, אשר הרחיבו דבריהם בדברי המוסר, לפתח שדמת לבב האבן, ואנן מה נעני אבתריהן, ללמוד ולהנות בהן, להוסיף לקח ותבונה, בציורי הפרטי אשר לכל אחד בבית מיוחד, באין שמן ואין פנע, לתנועת רנשת האברים הנצרכים לעיון הגדול הלזה:

מכתב כבודם ראיתי, ושמח לבבי בציפיתי וודפי צדק קרבת ה' יחפצון, ונפשי תלכש גילה באין תאותי חוצצת, ומה יעזר שבלי — מי יתן והיה זה לבבינו לעצמינו לשטוח ביראת ה' באין שטנת התאוה — אל יחרדו מקול המולה ואל יחתו — יחזיקו בעין החיים הוא לימוד המוסרי, המהיה השכל לכל יטבע בכחות התאוות הרוגלת:

לומד המוסר חי חי יקרא, בנדרו כל חי מרגיש, לשום ללב לידע חסרונותיו להשתוקק לתיקונם — לא יפול ברשת היצר להלעיג על יראת ה', להיות לסטים לקפה נפשות טעבודתו ית"ש, גם באין תאוה מוצאת — עין רואה את החטאת אשר לשמים יגיע, והלב הומד להחזיק במוסר למען סור משאל מטה — לעומתם ברוך יאמר לקרב נפשות ליראת ד', העמל טועט והשכר הרבה מטצדיקי הרבים אשר ככוכבים יזהירו:

אל יפול לב האדם בלמדו מוסר ואיננו מתפעל, ואין רושם בנפשו מוצאת

הנני בא למלאות דברי אשר נדברנו מרם נסיעתי, ולעורר ע"ד חיזוק בהמ"ד להרחיב תורה, אין על עפר משלה, אכן גם היראה ולימוד המוסר ראשיתה, כאשר האריכו רבותינו נוחי נפש ז"ע הלא כספריהם, ובאין מקום פסו שוחריה, לזאת בהיות ימינכם פשוטה, להחזיק בעץ החיים, אבלו וחיו לעולם, להרחיב מקום לתורה ולתעודה, תנו נא יד, לתמוך אחותה הצעירה הנפולת, אשר מעפר תשח אמריה לאמר, סמכוני נא סמכוני במקום צר:

והיה האיש רך הלבב, אשר ינוע לבבו ויסור שמה להביא מנחה מתורה, לשפוך נפשו אל ד' ית"ש, בשבירת הלבב אשר לא יבזה, אז אשא ראש ואדע כי נשרש זרע לצדק, או אז יכנע לבבו להטיב מעט דרכיו וליישר מעלליו, הלא הצליח דרכי להוציא פרי יקר למענהו — שמעו נא לקולה וישמע אליכם ד', להצליחכם בכל אשר תפנו לטובה, ותרו נא ואל תעמדו על המקח. הקילו נא בהפרטים, כי דורשיו מועטים וחלשים, פן תדחקן וינזורו הלאה — אמצו ברכים כושלות, וחזקו ידים רפות, ליראה את ד' ולהלך בדרכיו לטוב כל הימים:

ידידכם המכרכם לשנה טובה
דו"ש בכבוד

כבוד ידידי ורעיני נ"י, איש לפי מהללו יהולל, ויקבלו ברכתם מאת ה' ית"ש כנפשם לטוב.

הנה טובה תוכחת מגולה, היוצא מאהבה מסותרת, באתי להזכיר אתכם, ולורז את כבודכם הרמה, שתראו להתאמץ בכל עוז, איש לפי שכלו וענינו, לחזק לימוד המוסרי בכל תוקף ועוז, והעיקר להטות לכב גדולי העם, אשר בית ישראל יצופו עליהם וסרים למשמעתם, שהמה יתנו השתדלותם בזה, כפי אשר יהיה לאל ידם, דבר קל הוא אם תתנו לב לזה, לעשות הדבר בהשכל למען האמת, להשיג מהם מכתבים ראויים והגונים:

אל יקל נא בעיניכם הרבר לזכות את הרבים, לעוררם אל המלחמה החזקה, היא מלחמת היצר, אשר לא תקום ולא תהיה בלי לימוד המוסרי כראוי, וכל התורה והעבודה זולת היראה, הוא רק מצות אנשים מלומדה, אשר לזאת רוח קלה תהדפנו, כמאמר חז"ל כל שיראת הטאו כו' חבמתו מתקיימת:

אי לזאת מי לא יבין ההכרח הגדול ללימוד המוסרי בעתותינו אלה, אשר הפרנסה דחוקה והעבודה מתמעטת, ומי יתמוך גורלה, מי יגורר פרצותיה, אם לא לימוד המוסרי, המטהרת כל תחלואי הנפש למעמיקים בה כראוי:

לזאת אשריכם, אשר באתה מצוה רבה הלזו לידכם, מתנה גדולה היא מאת ד' ית"ש, תקבלוה כאהבה ותעשו בנפש חפיצה, בכל עוז ותעצומות, ותקבלו שכר כולם בזה ובבא כנפשותיכם וכנפש ידידכם דורש טובתכם. ישראל:

אור ישראל

ג.

אחת היא להאדם, בפרט להעמוס במו"ט, לעשות חוק חזק לילך לבית המוסר, לשפוך נפשו ורוחו, וכל הרוחות שבעולם לא ינזרנו אחר מאומה מזה, אז חי יקרא, לא מת ה"ו שאינו מרניש מאומה, וכל אשר אל החיים יהובר יש כמחוק :

מעמיל שנת תר"ך כו'.

ראיתי דבריו, הרבה עשו ולא עלתה בידם, וגרמו חילול השם, ויראתי להלביש את עצמי, באי צמלא שאינה ראויה לי עכ"ל — על סוף דבריו אתוכח, כי נפל בטעות העולם להחזיק לימוד המוסר בבית מיוחד לזה, לאיזה מדרגה או למדת חסידות, בזאת כאשר יראו אחד הולך לבית המוסר, ירכזון עליו בעיניהם, מי הוא זה אשר מלאו לבו לעשות ולהחזיק במדרגה, וידקדקו על הנהגתו, האיש כזה יעשה ככה :

י.ד.

ב"ה. ראה -- ברכה .

מלפנים כאשר ידעתי — כל איש אחוז

פלצות, מקול הקורא קדוש אלול. ההרדה הלזו נשאה פריה להתקרב לעבודתו ית"ש, איש לפי ערכו — אכן לא לפי מושכל הראשון, אשר להאיש אשר בכל השנה נתרהק מעבודתו ית"ש, תלכשנו הפחד והדאגה יותר מאימת הדין. אשר רק התורה והמע"ט הםה התרים מהפורענות ר"ל, ונהפוך היתה, שינוי המעשה לטובה, התראה בכפלים, בהאיש אשר כל השנה אחז דרכו בקדש — לפי ערכו — מהאיש אשר כל השנה הלך חשכים באין נונה — לפי ערכו :

סיבת התחלפות הלזו, שונות הנה

גשמיות ורוחניות, קוטב סיבת הנשמיות, הוא מההרגל השולט על כל הן לטוב כו' וכיוצא, סיבת הרוחניות פשוטה היא, כי האדם בחטאו, ממשיך עליו רוח הטומאה, המעבר רוחו ומכלכל שכלו, כמאמר חז"ל אין אדם עובר עבירה אלא א"כ נכנסה בו רוח שטות, היינו נגד דרכי השכל :

ומי שעסק מעט בלימוד המוסרי, ראה בחוש כי סיבת הרוחני, עומדת לפניו לשמן למטמם לבו, נגד תהלוכות השכל לפי יודעו אמונתו כנ"ל, וכודאי גם דרכי התכל והיפוכה שולמת בדבר, ולזאת עתה לבר סיבת

לא כן אחי הדבר, אין זה מעלה ולא

מדרגה רק הכרחי — לאיש החולה ננוע בעונות ופשעים, אשר מרה תהי' באהרונה, לילך שטה לשפוך נפשו בלימוד המוסר, אולי תצילחו מעט מצרתו, תכניע סה יצרו, לכל ילך שוכב בדרך לבו, ובאמת אין טקום לחוש לח"ה, אין כאן מקומו, כי נדר שמירת ח"ה, להחזיק יותר בשמירת התורה והמצוה, לא למעטה, היא רק תאוה מה שהאדם אינו רוצה שילענו עליו חבריו, פושטת מלפיה להלבישה במעיל הצדק :

מה יתן ומה יוסף דברים, אם האדם ישכח

אחריתו, לכל לחפש איזה תעלה לנפשו אם מעט כו'. בצרכי הגופני ובחליו, האדם מהפש ככל עוז, את אשר יהי' לאל ידו, לכה"פ להקל מה עניו ומרודו ומחלתו, וכדוע לא יעשה האדם כה לנפשו — החולה לא יתבייש עשות דברים, אשר אינם לפי כבודו, וכדוע לנפשו יציץ וישנית על דברת האדם, אשר אינם יודעים מאומה מה הוא — הוא רק טיפול האדם, בטורדת רעיונו למעלה ראש, להרכות צרכי הגופני, אשר הטמטם את לב האדם, מבלי להשגיח על תכליתו הנצחי :

אור ישראל לא

בעשרה, אל מרכז הלוח לקוב חור קטן כמותל הברזל הלוח, דבר קטן ונקלה הוא ופריו רב :

וכאשר אנכי כעת איש נודד ממקומו, אין בידי להשיג לזה יוד, בזאת הנני להזכיר את כבודכם, ולזרזכם בעת אשר מצוי לכם ועודכם בידכם (שבת דף קנ"א) להתאסף בעשרה כנ"ל, ואולי אכנה גם אנכי בתפילתי ביחיד כל"ג, אשר היא לפני הרבה נודד כו', ולא הסכנתי מעודי בזה כיהירות, אבל מה לפני לעשות כעת — יודיכם ישראל. מוצי"ק :

מו.

ב"ה . כבוד כו' יתברכו לגמר חתימה טובה .

אם כי למצב בקיאותי דברי לעו, כאשר אמרתי לכבודם, בכל זה לשמחת לבבי, כי הגיעני מכתב כי הוסכם לבנות כו'. אשר הדבר נוגע גם לידי, לא נגיעה גופנית רק נפשית — נתעורר בלבבי לכתוב בקצרה דבר בעתו :

הן יסוד ימי התשובה, קבלת עזיבת החטא, והיא הקשה מכל העבודות שביהכ"פ הבעלי"ט, והכבידה מכל היא עון גזל, אשר קופה מלאה עונות מי מקטרג בראש גזל, והאדם צריך לחפש לעשות תשובה לכה"פ, בחלק היותר חמור, והוא לפי הנושא והנשוא, לפי הנושא הוא כל מה שנקל לפני האדם להשמר מעבירה הוא יותר חמור, וענשו גדול יותר, כמאמרם ז"ל מנחות דף מ"ג קשה עונשו של לכן יותר מעונשו של תכלת כו' ע"ש — לפי הנושא קשה יותר גזל מהעני כו' : —

ומה מאוד כבד לפני האדם למצוא דרך בזה, ואוי לאותה כושה כו' אשר בעון גדול

סיבת הנשמיות היא ההתדמות, אשר האדם העיקר הוא רק כקוף לעשות כמעשה אחרים במלבושים וכיוצא :

בזאת, כאשר ספו תמו גדולי היראים, אשר חרדתם מאימת המשפט התראה על פניהם, ועשתה רושם בלב הסרים אהיהם, אם אין שורש מאין יבואו עליו — אכן סיבת הרוחניות היא סיבה העקרית, לפי הראות — אשר חרדת האלול כמעט נכבחה ר"ל — אכן כאשר נפשיט מעלינו לפי שעה, מלבושים הנגאלות ונלבוש מהלצות, נראה בעליל כי יש לפחד ולרתות עתה כ"א לפי ערכו, בכפלי כפלי כפלים מאת אשר לפנים — ובכלל — מה לעשות ? הפרטים רבים הטה איש לפי מצבו והכונתו :

אכן ככלל נודע אם כי הנסיון יורנו, להיות עובד ה' ית"ש גם במדרגה נשאה, בלי לימוד המוסרי. אכן ההתהפכות מרע לטוב בלי מוסרי. (אם מוסר שמימי כו' המשכרת לבו של אדם והופכתו לטוב אם היסוד הוא לימוד המוסרי) היא כמו בקשת הראיה בלי עין ושמיעה בלי אוזן — ולזאת כתבו הפוסקים אשר בימים הנוראים הללו — עת ההכנה לבא אל המשפט כר"ה, וכיותר ההכנה על יוהכ"פ, אשר אין די באר העסק הגדול לפני האדם, להכין את עצמו לפני בואו :

כי אי אפשר לתאר את גדול ההבדל, להנצל מפורענות גדולות ר"ל בעולם האמיתי, כאשר יגדיל אצלו בחי' יוהכ"פ מעט גבוה יותר במדרגת התשובה, יקבע כ"א עת ללמוד בספרי היראים :

אכן מה לעשות לכותל ברזל המפסיק — היא רוח הטומאה המלפפת ומעכרת רוח האדם, לבלי תעשינה ידיו תושיה, לתת פרי מלימוד המוסר, להטיב דרכי האדם לקרבו לעבודתו ית"ש . —

אחת היא — אשר גם הנסיון יורנו — היא לשפוך הנפש אל ד' ית"ש

אור ישראל

לפני האדם לקיים, יותר חמור ועונשה גדול מהרבה חלקים אשר בהעבירה אשר כבר לקיים:

כמו כמצות לימוד התורה, נקל מאוד לאדם גם מי שהוא שכחן גדול, לחזור הרבה פעמים על לשון זארגאן (מוטטער שפראך) לאט לאט לימודו בנמ' וכיוצא, כמעט רק ידיעת השכל לבד — בלי ידיעת התנא והאמורא כנ"ל, ולחשוב בהם בעת הילוכו בשוק במקום נקי, בעת ישבו בעגלה כו', וגם כמעט באמצע עסקו כנ"ל, ודבר זה נקל יותר לאיש סוחר, מהאיש היושב על התורה, אשר אין עתותיו בידו לחזור הרבה לידע בע"פ, למען לא יבטלנו הרבה מלימודו העקרית. לא כן איש הסוחר, אשר אם יחזור רק איזה פעמים על הדף בלמדו בשעה הפנויה לפניו, כמעט רוב היום לפניו לחזור כמה פעמים במחשבתו:

וצריך איש המרוד להתחזק מאוד בדבר הגדול הלזה, אשר נקל היא מאוד לפי המעארי (מחשבת הדעת), לראות שיהי' נקל לפניו גם הפראקטיש (המעשה), ואל יפתה בשמות יצרו' כי כבידה היא! לאט לאט יראה לידע בע"פ, תורה בלשון זארגאן שכל התורה, אשר הוא נקל מאוד גם לשבחן גדול, וביותר לאיש מרוד אשר עתותיו בידו לחזור בהם במחשבתו, גם לפי מרדתו העצומה:

והמוב ללמוד ע"ז ספרי המוסר, המדברים בגדול עון ביטול תורה, לעשות חיווק בנפשו, לבלי לילך זמן גדול בטל מהתורה, אשר היא חיי האדם — ידידם ישראל — אור ה' תשרי תרל"ז:

גדול כזה, לא יקיים האדם לכה"פ חלק מה בקבלה נטורה על העתיד, לזאת מה טוב אשר בא לפנינו תיקון השש גזל, אשר נקבצו בו ב' הענינים ביחד, מצד הנושא לא קשה היא כו' בנין הבית כו', ומצד הנשוא אולי ימצא גם אחד אשר יהי' ברצונו לשפוך נפשו כו', ולא יעלה בידו חלילה בשלימות אם היו כו' — אין לפטור כזה רק כ"א לפי מצבו וענינו, ההכרח לחפש דרכים, איך לקיים קבלת עויבת הו"מא, בעון גזל לכה"פ בחלק היותר חמור לפי הנושא והנשוא כנ"ל:

וכן בשארי עבירות, כמו ביטול תורה החמורה מכל. כמכואר בשערי ונשובה בשם הספרי ע"ש, אשר חלק היותר חמור בעון גדול הלזה, הוא לפי הנושא והנשוא, לפי הנושא כל מה שיותר נקל להאדם ללמוד לפי העת כמו בשבת כו', לפי המצב עת הפנויה כו' העונש יותר גדול — לפי הנושא עונש ביטול הלימוד הנצרך להאדם למעשה, אם לידע בעצמו מזה איך לעשות, או לידע על ידי זה איך לשאול מגדול מסנו איך לעשות כו', וכן בכל התורה והמצוה זה הכלל לכל פרט ביטול התורה והמצוה, אם במעשה אם בשב ואל תעשה, יענש האדם בעברו עליהם, אכן מה שיותר נקל לפני האדם לקיים, יענש יותר ויותר:

והאדם צריך לחפש דרכיו לעשות קבלה חזקה, כמעט בכל פרטי עניניו, להשמר לכה"פ את אשר נקל לפניו בכל פרטי התורה והמצוה, ובזה יש דרך אשר יקיים מצות התשובה ברוב חלקי עונותיו, כי הריבוי בהעונות אינם הולכים אחר הכמות — לפי המנין — רק לפי האיכות, (עי' רמב"ם ה' תשובה פ"ג) היינו מה שנקל לפני האדם לקיים, עבירה אחת חמור יותר מכמה עבירות אשר כבד לפניו, וכן באותה עבירה עצמה חלק קטן ממנה הנקל

לב

אור ישראל

נמית המכע אם רע ח'ו, בי האדם בכח
 כממשלת שכלו לשלוט על אבריו כרצון
 חכמתו, וזה הוא גבורתו, כמאמרם ז"ל
 איזהו גבור הכובש את יצרו, ויש בזה ב'
 בחינות, הא' לעצור טבעו לכלי עשות רע,
 והב' להפוך טבעו לעשות הטוב, והבחינה
 הב' קשה מן הראשונה, כי בכך יותר
 לשנות את טבעו, מלעצור בעד טבעו,
 והאדם צריך לילך בהדרגה, בתחילה להיות
 סר מרע, היא הבחינה הא', ואח"כ עשה
 טוב היא הבחינה הב' :

זבזה יש לכאר המשנה באבות פ"ב הוי
 מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה,
 ושכר עבירה כנגד הפסדה, אשר לכאורה
 יפלא הלא גם על מניעת המצוה ענש יענש
 האדם, אם בעוה"ז כמאמרם ז"ל במנחות
 דף מ"א בזמן דאיכא רתחא ענשינן אעשה,
 אם בעולם הנצחי, כמאמר הכתוב גם
 מתרפה במלאכתו אח הוא לבעל משחית,
 וגם על מניעת הרע יש קבול שכר,
 כמאמרם ז"ל בקידושין דף ל"ט, ישב ולא
 עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה,
 וא"כ למה חלקת המשנה, לחשוב על מצוה
 שכרה ועל עבירה עונשה: —

אבן עפ"י הנ"ל יש לומר שהמשנה אחזה
 בכל אחד הבחינה הגדולה, כי נודע
 כי לפי גודל צער המצוה יוגדל שכרה
 כמאמרם ז"ל באבות, לפום צערא אנרא,
 וכל אשר תקטן צער עשית המצוה יוגדל
 עונש ביטולה, כמאמרם ז"ל במנחות דף
 מ"ג קשה עונשה של לכן יותר מעונשה של
 תכלת כו', להיות צער הנחת הלכן קטנה
 מצער הנחת התכלת היקרה בדמים, וכן
 לענין העבירה, כל אשר תקטן צער מניעת
 עשית העבירה, כן יוגדל עונש עשייתה,
 וכל אשר יקשה לפני האדם לפרוש מן
 העבירה, כן תוגדל שכרה אם יכבוש יצרו
 לכל להתגאל בתאוותו. —

ותנה

מז.

באו ימי הרעה אלו ימי הזקנה, רעיוני
 בלתי מסודרים, ככד לפני לתת לב
 להשיב בשאלה כבידה, לבער היצר אשר
 נוצרנו ללהום מלחמתו, אין סדר במלחמה,
 ואין במחוקן, הרבות במוסר בעת מצוא—ימים
 המקדשים לה שומה מספרי הפוסקים,
 בהיות האדם מעותד למשפטם אם לחיים
 כו' : —

ובמה יתרצה העבד אל אדוניו, אם לא
 בלב נשבר, אשר האלהים לא
 תבזה, הנודע ממקור שקירה הגדולה בספרי
 היראים, בשפיכת הנפש לד' ית"ש — אם
 כה יעשה האדם וחי, גם לאחר עבור ימי
 המשפט, עוד רשמי המוסר ידופקו — חיוב
 לימדה תבער בלב גלבי, להחזיק בה באין
 רפיון — יידום המברכם לשנה טובה :

דבר המחזיק בקרבה הרבה מיסוד האש,
 הגם כי האש אינו ניכר, אך ע"י
 ניצוץ אש תתלקח ותתלהב, כן הגם כי אין
 מצבי עתה להאריך בדברים, ככ"ז התקוה כי
 בדברים קצרים, יזכירו ויתעוררו, את אשר
 דרשתי לפני כבודכם טכבר, אשר בטח
 נכנסו הדברים בעומק לבכם, לילך לבית
 המוסר וכפרט בעשי"ת, ללמוד מוסר
 בהתפעלות הנפש, וגם התפילה אשר יותר
 טוב בעשרה (ע"י תענית ח' כאן כצבור
 וכו') וההתעוררות הפנימי יתגברו על כל
 ההתנגדות: —

יז.

גדר האדם להיות תהלוכתו ועניניו אחר
 השכל הנכון, ובזאת נבדל מן בעלי
 חיים אשר תהלוכתם אחר טבעם ומזגם,
 וזה הוא כבישת היצר, לכלי הלוך אחר

אור ישראל

יוכל להתפרץ כח הלזה בקשת הכסף, עד אשר יזיח כמעט תלמודו לזמרי מחמת הכח הלזה, אשר לא הי' מאינין על עצמו בשום אופן איך יוכל להיות שיוזיח כל כך לימודו, וכן בכל הכחות והענינים הטובים שבאדם, יוכלו להיות מופרים מכחות מתנגדים אשר בסיבה קטנה יתעוררו בחוקה להפיר כל נתח טוב :

לזאת גם אם העבירות הרגילות אשר נעשים כהיתר ר"ל. לא יעוררו את נפש האדם לעסוק בלימוד יראת שמים (לזכור אחריתו ימי ההשך כי הרבה יהיו, ועל כל עבירה בפרט, ענש יענש בעינישם קשים ומרים ר"ל כמאמרם ז"ל, כל האומר הקב"ה ותרן הוא יותר חייהי אלא טאריך אפו וגבי דיליה, ומי יודע עד כמה תגדל העונש אשר שום אחר לא יסכול רק האדם לבדו העושה העבירות) להיותם נעשים כהיתר. אין רואה ואין מרגיש האדם בהם :

אך זה יוכל לעורר להאדם, בהתכוננו חלופי הזמן ומקרי העתים אשר עם דבר קטן יוכל הטבע להשתנות וליפול בעבירות רמות, אשר ההרגש עדן בתקפו כי עבירות המה, ויראתם מרחפת על פניו, לזאת יקדים האדם רפואה לעצמו לעסוק בלימוד היראה והמוסר להעיר ולעורר את רוחו שיוכל לעשות נגד רצונו :

ית.

מה אוסיף על דברי. אשר נדברנו בהיות כת"ר אצלי. והוא — המעשה קורם למחשבה. הלימוד קורם למעשה. קנית דרכי הלימוד. הוא הפתח להכנס בדרכי עבודתו ית"ש. מעת התימט התלמוד ננעלו דרכי התורה להבין ולהורות מכתבי הקדש עפ"י המדות המסורות מסיני. ורק אל התלמוד עינינו

והנה בסור טרע הבחינה הא', תגדל העונש בעשיתה, בערך בחינה הב' עונש מניעת עשה טוב, להיותה קלה מכחינה השניה. ובשכר הוא להיפך, שכר הבחינה הב' היא עשית הטוב, גדלה משכר בחינה הא' מניעת הרע, להיותה קשה מכחינה הא', ולזה אחזה המשנה בכל אחת, הדבר היותר גדול מחברתה, היינו בעשית המצוה שכרה להיותה במדרגה הנכונה, ובעשית הרע העונש היא המדרגה הנכונה, ולפ"ז ישנו ב' מדרגות בשכר וכן בעונש :

ובזאת הלא נודע. כי אדם לעמל יולד, ללחום מלחמת מצוה, והחוכה עליו להתניע בעבודת ד', לא רק לשמור מה שמבעו מניחו מעצמו, ומה שהוא קצת כבירות להזניח, כי בזה האופן אין האדם עובד ה' רק המבע עושה שלה, ויוכל להקרא הלילה פורק עול, כאשר לא יתן שום יגיעה לעבודת ד' ית"ש, רק לשמור מה שאין עליו עול, וזאת הוא היסוד טעבודת האדם לבוראו ית"ש, לשמור ולעשות, גם מה שאין לבו הפץ, כי אם לא ישם האדם לבו ונפשו, לעשות נגד רצון לבבו, הרי הוא עלול לכל עבירות שבתורה ר"ל, גם אותן שאינו עובר עליהן מצד הרגילו ומטבעו :

כי ההרגל והמבע מתחלפים מסיבות צדדית כאשר יאלצם כח אחר המגד לזו, כדומה האישי המתמיד בלימודו מצד הרגילו ומטבעו, ויש לו כח נסתר המשתוקק לכסף, והכח אינו ניכר, יען כי אין לו דרך לזה, כי מצבו ותהלוכתו אינו דרך המסחר, ולא ראה כסף מימיו, ממילא אין להכח נושא כמה להאחו, כי הכחות שבאדם כל זמן שאין להם דבר חושי כמה להאחו, נסתרים המה בפנימיות הנפש, בל יראו החוצה גם בל נודעו :

אכן כאשר יהיה איהו סיבה שיצטרך לאחוז מה במסחר לטרף ביתו וכיוצא,

י.ט.

יקרתו מן י"א דנא נכון הניעני היום .
נמצאתי נכון לכתוב לכת"ר לבלי
לאחר מפני הכבוד . כי לא השבתי על
מכתביו הקודמים . ראיתי אומץ תשוקתו
להתראות אתי . והדין עמו כמאמר הכתוב
בישישים חכמה : —

ואפרש שיחתי . החכמות והמדעים המה
טעהארי (עיון). ופראקטיק (חינוך
המעשה) . החכמות אשר יסודתם המופת
והראיות היסוד כהם העיון . אולם את אשר
נופלים רק תחת ההשערה הנכונה . היסוד
בהם חינוך המעשה . הטעהארי (עיון) אינה
נופלת תחת השנים כי יש קנקן חדש ב' .
ושכל צעיר הימים תברר יותר . מזקן חלוש
הדעת והתבונה . אכן הפראקטיק (חינוך
המעשה) . בימים יבואו ובזקנה תתכונן .
תבונה (שם חכמה) נופל על ההשערה הנכונה
לזה אמר הכתוב בישישים ב' : —

והנה לימוד התורה היסוד הוא (הטעהארי) .
החריפות והבקיאות והעיון הישר .
לברר דבר על אופניו בדרכי החוכחות
והראיות לרגלי דרכי התורה ותהלוכותיה .
כפי אשר תורונו גדולי הראשונים והאחרונים
ז"ל . אכן המוסרי ודרכי המדות . היסוד
בהם הפראקטיק — ובזאת כת"ר שואל
טמני כהוגן ואנכי נצב מנגד — מה
זה ולמה ?

אכן הוא הדבר אשר דברתי . במיסרי
ודרכי המדות היסוד בהם הפראקטיק .
(נסיון איש פרטי אשר הוסכן בימי חלדו .
אין דרך כבושה למוסרים לפני אדם גדול
כמ"ב) וכמעט קרוב להפסד חלילה . כי כל
אדם ובפרט אדם גדול הוא עולם בפני
עצמו לפי כוחותיו כחות נפש שבלו ב' .
תכונת מדותיו והתפעלותו ב' מצב ענינו ב' :

והנה בדבר רפואת הגוף אשר הפראקטיק
גדלה למאוד . הגולדה מפראקטיש
חכמת

ענינו צופיות לשאוב ממנה תורת ה' ודרכיו .
וגם האדם הגדול בענקים . אין בידו רק
לחפש ולגלות תעלומות סתרה . ועל התלמוד
אין להוסיף ואין לגרוע טאומה : —

לזאת התלמוד אצלינו כמו בחינת מקרא
בימי הז"ל . ולימוד המקרא אצלינו
כמו בחי' א"ב בימי הז"ל לבא ע"י ללימוד
התלמוד . וספרי גדולי הפוסקים ראשונים
ואחרונים . הוא כמו בחינת משנה בימי
הז"ל . אשר ביד האדם הראוי ומוכשר
לכך . לחלוק ולשנות ע"פ תנאים הרצוים
להכריע אם ימצא פוסק לסמוך עליו . ואולי
לאדם גדול גם לחלוק כמו רב תנא ופליגי
ב' — ואחר הבקיאות הנוראה בתלמוד
בבלי וירושלמי ב' . והיריעה הנכונה בגדולי
הפוסקים ב' . ויריעת לימוד התוס' על
כולנה . אזיבא האדם ללימוד התלמוד (היא
כמו בחי' התלמוד בימי הז"ל) הוא העיון
הנכון לשאוב יסודות התלמוד בפרטיו
מסקימות המפורזים ולהבין ולהורות כדת . וזה
הוא בחינת תורת אמת הנקנה במקרא (היא
הבקיאות בש"ס וירושלמי ב') ובמשנה
(היא הידיעה בהבורי גדולי הראשונים
והאחרונים ב') וזאת היא שימוש ת"ח .
וקרא ושנה ולא שימיש ת"ה הרי זה ע"ה : —

ועל כל אלה חידוד השכל . וההתבוננות
דרכי המדות לידע דרכי הנטיה .
למען ילך השכל ישר דרכו . ויראת ד' היא
אוצרו . לקבל עול היגיעה . להעמיק בתורת
ה' ית"ש . גם בדבוק הברים ובפלפול
התלמידים בשובה ונחת :

עתה ברוך ד' עלם רך כמ"ב . ידע
ויבין דרכו על מה הטבעו . ועל
מה יסובו דלתי רעיוניו ומאוויו . יתן השי"ת
יעלה לגפן אדרת כנפשו הטוב ונפש
תדרשנו . ירדו ישראל :

אור ישראל

כך) הפראקטיש יורנו כי כמעט לימוד המדות תלוי במילי דעלמא המתנגד לפרישות. (אולי זאת הסיבה אשר מחיפוש המדות נרפה אצלו החיוב סבלי לילך במל כו' אשר זכר כת"ר במכתבו) :

ואם כי כבוד לפני הדבר לכתוב לכת"ר . כאשר הזכרתי בראשית דברי . בכ"ז אדכרה בקצרה . היסוד הלימוד וכאשר הזכרתי בהיותו פה . לתור המרכז בקיאות הנפלאה לברר כל סברא מכל דברי חז"ל וגדולי המחברים . עם תקיפת הדעת . וגם בזה בלי יסוד וגדר מוגבל . וגם שמירת הבריאות (בלי הפלגה רק לאכול ולישן כראוי) וגם בלי לעזוב דרכי העולם בכתובת התשובות כנהוג . (אכן בכ"ז עיון הדין כראוי לדרכי ד' ית"ש) :

גם העיון מעט במסרי הפרישות . ועיון המדות בדרך מילי דעלמא . המתנגדים זה לזה בלי גדר מוגבל . אריכות הזמן תתן עוזה לפני כת"ר איך להקיים — לחזות במדות בני אדם ודרכי תהלוכותיהם בעין יפה . ולתור על מדותיו בפרט . ואז באורך הזמן יראה אל מה יפנה יסוד עמלו בהנוגע למדות לפי הצמרכות התועלת לטוב ומטיב . ישים מעט עיונו כו' :

ובכלל ישים מעט עיונו בחכמת תהלוכות עם בני אדם . כמה יזכה את ארחו למען תמצא ידו להשפיע על זולתו . הסיבות המניעות אותו למדרגה זו . והמניעות המונעות אותו ממנה — ועכ"ז היסוד הלימוד כו' . איש עול ימים המצויין בכשרונו סבני גילו . החובה עליו להתחשב לגבר בנוכרין מצד אחד . למען ימצא את לבבו להשפיע להועיל . וכיותר להחזיק את עצמו מצד אחר לצעור ימים . להתלמד להיות מוכשר לעתיד להועיל לרבים לפי העת והזמן לכן כו' . והעיקר בלי שום קפדנות . וכן למעט בדעתנות מלעמוד על דעתו . ולהרגיל את עצמו

הכמת הטעהארי הנפלאה הכמת הרפואה הרחבה . אכן ברפואת הנפש אצלנו . אשר אין בהם פראקטיש מאיש לרעהו לידע ולהודיע . החכמה מאין תמצא להשיב לשואל על אופניו . יהי נא כת"ר שקוט במעונו כמנוחת נפשו . אנכי בדעתי להיות אי"ה כו' . אז נתראה אי"ה בלו"נ לשום רעיונינו בדבר תהלוכות כת"ר ומאוויו . על מה צפונה עיוניו בדבר תהלוכות המוסרי והמדות . לפי דרכי ודרכי הזמן לטוב לפי השערה הנכוחה . וה' ית"ש יהיה בעזרתנו לטוב ומטיב . ידירו דו"ש ישראל :

ב.

יקרת מכתב כת"ר טן כ"ב שכט נכון הניעני . אנכי נחויץ להשיב לכת"ר . כבר כתבתי כי בדרכי תהלוכות המוסרי היסוד הפראקטיש . ואין לתת גדר נכון בזה כמו בתהלוכות הבסחר . ובפרט לאדם גדול כמייב . כבוד הדבר למאוד (ואולי קרוב להפסד ח"ו) לכתוב בזה את אשר ינקרו במשכיות לבב איש פרטי :

ובכלל בכחות נפש האדם . אין לרמות מילתא למילתא . יש אשר בדבר אחד נקל לפניו . ובדבר אחר כבד לפניו הרבה להשיגו . ובדבר הקשה ההכרח להתגולל בנחת . ולהשיגו ברוב זמן ועידן . עם התשוקה להשיגו כמהרה . והן ב' כחות מתנגדות . אשר צריך האדם לנגוע בשניהם . כי אם יחל התשוקה תתרפה המלאכה . ואם תחזק התשוקה ביותר להיות איץ . תשבת כמעט העבודה ולא תשא פרי הלילה . האדם הנלכב המשקיף על עצמו . יבין בכלל איך לתוך ביניהם בלי גדר מוגבל : —

עסק המדות מוכרח מאוד וצריך זמן ועידן לזה (למי אשר בטבעו אינו מסוגל כל

לד אור ישראל

כב.

מכתב כת"ר מן חודש דנא הגיעני כעת . והנני נחוץ לכתוב אליו כמבוקשתו :

זה כל האדם להיות מושל ברוחו , להמנותה להפצו אל אשר ישאנו רוח מצבו — אם לעצב להתמרמר על עבודתו ית"ש כי חלפה . כי במתים חפשי — אם למנותת השקמת הנפש , על איש ישר הולך לדרכו ולבית עולמו הנצחי , אשר זה תקות כל אנוש ע"פ האדמה , וזה פרי תכליתו וסתוקה שנת העובד בו , לולי דברי חז"ל החזקים לאשר ולקיים את כל אשר הורונו , ה' הרעת נותן , להיות כצור נצב נגד הפץ הטבעי חיי אושר העוה"ז מלהתאונן על פרידת אדם הנעלה , רכושו בידו — ומי יודע אחרית מלחמתו אם היה חי — אכן אחר דברי חז"ל להלך למצוא דרך , איך להקים דאגה ויגון בלב : —

ולזאת לבל עת , ולכל חפץ זמן — כעת אשר המחלה הלזו נראתה בארץ

ר"ל גם כפה — זאת תורת האדם , וזה שכל הישר , לבלי לפחד ממנה מאומה , כי מה הוא חיי האדם בכל האופנים , כי מי יודע אם יבשר דרכו , וגם לשמור ההנהגה את אשר יורונו חכמי הרופאים , אשר לאור דבריהם נלך גם עפ"י הדת , ולהקים על חיי עוה"ז לטוב ומטיב — והנסיון הורנו בימים חולפים אשר נברה ר"ל המחלה למאור , כי כל אשר נשא שכמו לסבול עול הנהגת הרופאים כאכילתו בו' כחכם ולא ככסיל , לא נראה בו נגע ומחלה ר"ל , ולזאת כאשר כל הנהגת הדת נשתנה עפ"י הדין בעת הלזו — אין לזכות במטרות בימים הקדושים , ועת לשמור ולעבוד את ה' בחדוה והיא המעוז , כן אין לדאוג ואין להתאונן על נפש יקרה , כי נפטר מוצרתה חיי החבל , לבוא למדו רוכה הנכוחה תנצב"ה — ינחם ד' ית"ש את כבוד בו' , תתברכו ברכת מז"ט וברכה שנות חיים ושלוה :

עצמו בנחת אשר הזמן תתן פריו בעו"ה . ידידו דו"ש ישראל :

כא.

ידידי מה מאוד נפלאתי עליכם על מניעת מכתבכם אלי . ולא הודעתוני מאומה מהלימוד למעשה . אשר המרחתי עמכם הרבה איך הוא אצליכם . ואתם ידעתם כי לבי הומה ע"ז . לתקוע את הדבר הנצרך הלזה . הלימוד למעשה בלב יראי ד' . מכבר דרשתי מאת ידידי ר"ג נ"י . להודיעני מזה ולא ענני מאומה . עתה הסבלתם עשו . וכעת בקשתי שמוחה לפניכם להשיבני בפאסט החוזרת את הדבר באר היטב . אודיעכם כי לפי הנראה נצרך לידע למצות השכת אבידה איזה ה' מיורה דעת ואציג דבר אחד לדוגמא בו' כו' :

הוא הדבר אשר דברתי עמכם . שלשמירת הדין להיות סור מרע . אשר הוא החיוב הקודם בעבודת ה' . צריך לראות לידע כמי דאפשר . ולתקן מאי דאפשר בהקדם . עד אשר לא נלכד בחבלי הנסיגות . אשר אנחנו מתפללים ע"ז ככל יום . איך נעזו פנינו לבקש מאת ד' . ואנחנו בעצמינו לא ניגע להסיר המכשולות . המיועדים ללמוד וללמד לימוד למעשה . אשר זה הוא עיקר גדולת התלמוד ממעשה . שתלמוד מביא לידי מעשה . מהראוי היה להאריך יותר . אכן אייחל למכתבם בפאסט המוקדם . דקדקו במכתבי ותקנו השגיאות שבו ויהי' אלהים עמכם . כנפשיכם וכנפש ידיכם מצפה למכתבם . ישראל בהרב מהרו"ו נ"י :

אור ישראל

גם זה מצאתי בכת"י הקדושה .

בג.

והנה העונשים המה צעולם הנלמי וגם צעוה"ז ,
אלה שלעושי עוה"ז יש חקנה כמאמרם
ז"ל בפסחים וזילקוט השע צ' תק"כ . גדול
השלוס כו' אינו יכול לשלוט בהם כו' . והעיקר
מה שפסדו העובדי כוכבים הוא מפורענות
העוה"ז , כי עוה"צ אינו נכנס בלב במהרה ,
לזאת כאשר שמעו שקבלו ישראל את התורה ,
עמו כולם ד' יברך את עמו בשלוס , שיגלו
מפורענות העוה"ז :

ולזאת לפי שכל האדם . אינן מקום לשמוח
בשצויות על קבלת התורה , ורק
הוא חוק , לכן כתיב זה ושמרת ועשית את
החקים כו' משא"כ בפסח וכוונת השכל ניתן
לשמוח על הגם — ובזאת מה שהאדם רואה
לחיות היא רק תאוה גופנית , כי לפי שכל
האמיתי נוח לו לאדם שלא נברא , ויותר טוב
למות ח"ו למען לא יקולקל עוד בעצירות , אכן
יש מקום גם בשכל לרצון החיים . להקן העבר
אשר אינן זמנה רק בחיים . אכן באדם כשר
שלא נכשל בעצירות , וכן בקטנים המוח ח"ו
יותר טוב לפי שכל האנושי , אכן השי"ת רואה
בחיים כמו שברא האדם , הגם כי נוח לו שלא
נברא , ולזאת המטרה לבטוח על אדם כשר ,
וזכו המדה כנגד מדה , כשלא זכה על אדם
כשר , והלך אחר שכל האנושי , בניו מחים ח"ו
כשהם קטנים לעוב להם לפי שכל האנושי :

והנה יאורים גם לפי שכל האנושי איננה
טובה , כי האדם מחוייב גם ביסורין
על שמירת התורה , והנסיין רבה זהו מאמרם
ז"ל צ"ב דף ח' רעב כו' שבי כו' קשה כני"ל , ולזאת
בפורים הגם לנפשי להמדבק שכלו צד' ית"ש ,
כי רצונו בחיי האדם , או הדבק בגופני , כי
תאוה החיים גדלה למאוד , אבל להמנוע לא
הוי גם כ"כ , זהו שק ועפר יולע לרבים דייקא ,
לא לכולם , ולזאת בפורים המטרה במגילה היא
נפשי , ובמשהה היא גופני . אבל בחטכה רק
להלל

בגמ' שבת דף כ"א , מאי חטכה דתנו רבנן
צ"ה בצמליו יומי דחטכה כו' נעשה
צו גם כו' . לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים
טובים בהלל והודאה ע"ש . ויש להבין הא ללא
עשאו גם במשהה כמו בפורים , הלא גם הא
היה גם צנוף . כמאמר התפילה מארת גבורים
כו' ורבים כו' . הענין יש להסביר בהקדם
מאמרם ז"ל בגמ' מו"ק דף כ"ה , מפני מה בניו
וצמותיו של אדם מהיין כשהן קטנים כו' . מפני
שלא זכה והתחבל על אדם כשר כו' . ויש
להסביר המדה כנגד מדה , בהקדם מאמר
זילקוט תהלים תש"י . כשנתן הקב"ה תורה
לישראל היה קולו הולך כו' וכל מלכי העולם כו'
נתקבצו אלל בלעם ח"ל מה קול ההמון הזה
שמענו כו' ח"ל כו' אלא חמדה טובה יש לו צבית
גזיו כו' ומהנה לעמו שנאמר ד' עוז לעמו יתן .
עמו כולם ואמרו ד' עוז כו' ד' יברך את עמו
בשלוס . להסביר הדבר נקדים מה שבפ' ראה
צמג השצויות מסיים וזכרת כו' את החקים
האלה , ולא בפכה וכוונת :

י"ל הענין כי מודע הפלוגתא בעירובין דף
י"ג שבין צ"ש וצ"ה . אה נוח לו לאדם
שנברא יותר משהל נברא . מנונו וגמרו נוח לו
לאדם שלא נברא יותר משנברא כו' . כי הגם
שנצריחה האדם יש ריוח הרבה אם מולדיק
מעשיו . אכן ההיזק מולוי למאוד כאשר עיינו
רווחת כי הרוב נכשלים בעצירות , ולזאת לפי
שכל האדם נוח לו לאדם שלא נברא כו' , כן
צמחן תורה היה צריחה חדשה , לקיים תרי"ג
מצות אשר אינן ערוך למחן שכן . אכן לעומת
זה בקבלת התורה ההיזק מולוי , להענש על
תורה גדולה כזאת , לזאת העובדי כוכבים לא
רצו להכנס בצמנה , ורק ישראל הלכו בהום ,
(ע' שבת דף פ"ח תומת גו') , לקיים רצון
השי"ת , כמו שהיה רצונו ית"ש בצריחה האדם
שהוא נגד שכלו כני"ל :

לה

אור ישראל

לראות כך בא לראות עי' נפש המים, וכשנא עונש על האדם אינו יודע כמה לחלוח החילה, כי אמרו ה"ל (יומא ל"ח ב') השוכה דבר א' מהלמודו גורם גלות לבניו, ומכש"כ מי יאמר זכיתי לבי שטונותיו רצו למעלה ראש כו', ובפרט על ציטול תורה, שאמרו צספרי כשם שהיה גדול כן ציטול תורה גדול מכל טוטה, ואמרו גלות מכפרת עון ובפרט גלות לרפוק על פחמי נדיבים צבוטה וכלימה וציון, ותשים על לבך כל מה שאתה סובל יותר כלימה, הוא יותר כפרת עון :

להלל, היא נפשי, כי היו כובשים אותם לעבדים כ"ל :

בה

שני מכתבים האלו הם מרבו של אדמו"ר זצוק"ל. כ"ק הגאון ההסיד קדוש ה' מכובד מרנא יוסף זונדיל מסאלאנט זצוק"ל. אשר כתב מעה"ק ירושלים תוב"ב. לבנו יחידו אשר נסע בשליחות מצוה של בק"ה ופקו"נ. בעד אחותו אשר היתה עצורה בעיר ווין :

ב"ה ב"ד כסלו תרח"י.

עי"ב קבל עליך באהבה, ושמת צהם יותר מעל כל הון, כמ"ש ברבות ה' יכול אפילו לה קבלם מאהבה כו', ואם קבלם מה שכרו יראה זרע יאריך ימים כו', ובפרט שאתה סולך בדרך מלוה בקור חולים וגמ"ח שא"ל באתר, ונחשב לך כאלו אתה מקיים והגית בו, כמ"ש במ"ק ט' ב' ונפסק ציו"ד רמ"ו סעיף ח', ע"כ אל תהיה עלבד רק תהיה שמת ועוב לב, וכשחודיעני שאין אתה מניר ודואר רק שמת, אז תשמת גם אני, ואין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים, כי אם הוגה ורחם כרוז חסדיו, ולא יזנה לעולם ה', טוב ה' לקויו, אביך זונדיל מסאלאנט :

א"ה בני שלום, שלחתי לך מליטות כמו שבקשת, אמנם אל תבטח, זהו רק שלא יבא עזרך בנס נגלה, אמנם הטיקר לבטוח בה' בכל לבבך, ואל' צינתך אל השען, ולא תעשה יתר השחללות, שלא תחשוב כחי ועולמ ידי היה לי ליטועה, כמנ"כ אל תבטחו בנדיבים כו', אשרי כו' שצרו על ה', אקוה אל ה' שיזדמן לך מעות צריות על הולאותיכם דשם ועל הולאות החזרה, הרבה סיבות ושלוחים למקום, הן נגלגל זכות ע"י זכאים, כמ"ש ב"ב יו"ד היה רמ"א כו', הן על איזו אופנים, ותחזור תמיד פסוקי ההשגחה וצטחון וישועה, כמו קוה אל ה', חזקו ואמנו כו', עיני תמיד אל ה' כי הוא יוליא מרשה רגלי וכדומה, עזרה בצרות נמלא מאוד, ואז תלך לבטח ותשועה ה' כהרף עין :

כה

ב"ה ב"ד ניסן .

א"ה בני השמר לך פן כשתראה אריכות גלותך ובזיונותיך, כיון שנלך אדם לבצרות פניו משתנות ככרום, ותחחרט בלבבך, ומכש"כ שלא הוליא מפיך שאם הייתי יודע זאת, לא עשייתי מלוה זאת, כי אמרו רז"ל כשאתם מתחרט על המלוה מאבד שכרו, [ירושלמי פ"הא פ"א ע"ש] ע"י קידושין מ' ע"ב אר"ל בהובא על הראשונות, זאת תהיה נחמתך. (א) שהתה עוסק בצקור חולים וגמ"ח שא"ל באתר, שע"ז אמרו במ"ק ט' ב' שמצטלין ת"ת לעשות המלוה, ע"י

בידוע שהבורא ית"ש משגיח בכל רגע על כל אדם בצפרטיות עניניו, וכמו שהאדם פונה לבו לה', כן ה' פונה להשגיח עליו כמנ"ש ה' ללך, ואם פונה יותר גם ה' משגיח עליו יותר, כמנ"ש במדרש ה' ללך מה הלל הזה כשאתה מראה אוהו אלבע א' הוא מראה אותך אלבע א', ואם כל היד מראה כנגדך כל היד, כן הקב"ה כדרך שצא האדם

אור ישראל

ע"י רש"י ד"ה חפצו וחוס' ד"ה כאן, וח"כ בשעה שאין לך פנאי ללמוד נחשב לך יותר מלימוד. (ב) שהרבה בני אדם הולכים בדרך למרחוק לסמורה, ואינם מושישים לערדות הדרך וגשם ושלג וקור וחום, בשביל ספק ריוח או הפסד, ואחרי שכך צודאי קצוב מרז"ל, כל שהקב"ה חפץ בו כו', ואם קבלו מחצבה יראה זרע יאריך ימים ותלמודו מתקיים צ"ד:

אשר באו למדה זו שקטים עבים ממחנינו, גדולים וטובים ממנו בכל מיני דמיטב, ולא מקבלים אחוס בספ"י כ"כ כמו שמקבלים אחר, עד שכמה גדולים ורבינים כתבו אלי שהיה להם זכיה שראוך, ושמתחי כי מסתמא יש לך מעט עטרה ושלמות, כמ"ש ולעמיס יתן חן ולפני כבוד עטרה, ע"כ בהעלות על לבך לערך וכלימחך ואורך גלותך תתנחם בזה ותהיה שש ושמת, קוה אל ה' ויושע לך בכל עמימכס, השלך על ה' יבכך כו'. ותשועה ה' כהרף עין, כמ"ש רחל ה' כו' את המיחלים לחסדו, אביך זנרדיל מהלאנט :

ושמעתי

מפי קדשו של אדמו"ר רשכבה"ג מוהר"ח ז"ל, אם יבטל ה"ו דבר א' מן הגמרא לריך ליתרז כל העולם, וכל שהגלות ובזיונות יותר, והוא מקבל בהרבה ביתר שאת ובשמחה רבה, שכרו ג"כ מרובה בהרבה זרע וביותר אריכות ימים וקיום תלמודו :

והנה

כולם מחאויס לזכות לחלו הג' דברים, שזכו הללחת האדם בזה ובזה, אבל לא כל אדם זוכה לזה רק אחר יגיעות הרבה בממון רב, ואחרי יאהב ה'. ויכיתו ציטורים או בגלות או בזיונות, וכשמקבל בהרבה זוכה לזה בזמן מועט :

ע"ב

בכל פעם שיעלה על לבך אריכות הגלות ושבילת לער ובזיונות, תשים על לבך ששכך הרבה מאוד. (ג) כשמקבל בהרבה ושמה בזה טובד להצורה יח"ש, כמ"ש בשו"ע או"ח סי' רל"א סעיף ג' ע"ש, וכשחבב לחיזה מקומן חבקש שילכו עבודך צ' אנשים ויותר לא תשחלל, כמ"ש בח"ה מי שבוטח בה' ובזולתו אין בטוחותו שלם, ונאמר גול על ה' דרכך ובטח עליו (ולא עליו ועל זולתו) והוא יעשה (ולא זולתו) כמ"ש ומושיע אין זולתי :

בו.

בגמ' צרכות דף י"ח הביאו צרייתא וז"ל. תניא מעשה בחסיד אחד. שנתן דינר לעני בערב ראש השנה בשנת צלורת. והקניטתו אשתו והלך ולן בבית הקברות. ושמע שתי רוחות שמתפרות זו לזו כו' בואי וגשוט צעולם כו' ע"ש. הדבר מפליא מאוד. מה לחסיד ללון בלילה בבית הקברות במקום טומאה. וע"י במהרש"א צחי' אגדות. שהביא שכבר נתקשה בזה צב' ע"י. וע"ש שזה הביאו לשלול הדבר מפשטיה וכחצ שבדחיה הגכון כדברי הריטב"א שדבר זה היה בחלום והאריך בזה ע"ש :

אולם

שמענו מפה קדוש אדמו"ר הגה"ח זק"ל. שאמר ע"ז ביאור אמיתי נפלא עפ"י דרך המוסר. שהמעשה הוא כפשטיה בהקין. לא בחזון ולא בחלום. כי הגה הגשון והקניטתו אשתו. מורה בעליל שהחסיד הזה היה לו הרגש. ונתפעל ממה שהרגיזה אחוה. והרגיש בלבבו לער וקפידא. או גם כעס ענינו. וכמבואר בשבת דף ל'. ת"ר לעולם יהא אדם ענוותן כהלל. ואל יהא קפדן כשנאי. מעשה בשני בני אדם שהמרו זה את זה. אמרו כל מי שילך ויקניט את הלל יבול ד' מנאות וזו. אמר אחד

והנה

האדם יוכל להכיר יותר חסדי ה', אשר עושה עמו בכל פעם, כשהוא בשכילות ממי שהוא בגדולה, כי כמה חסדים עושה ה' עמנו ועם צדי' שם ועמד, בכל מדרך קף רגליך, לא כעושהינו גמל עלינו, רק בזכות אבותינו וירושלים גבר חסדיו עלינו, עד הגה ערונו רחמי ואל עזבונו חסדיו, כי הרבה

אור ישראל

ע"ז עמל וההצוננות רב. לעקור משורש חיזה מדה שאיננה ראויה:

והנה בדרכי קניית הענוה. שנינו בחזות פ"ד ר' לויטס איש יבנה אומר מאד מאד הוא שכל רוח שתקוח חנוש רימה. ועי' להרמב"ם שם בפ"י המשנה שכתב ז"ל. רואה לומר שיהיה לריך להכריח נפשך עד שתרחיק ממנה הגאווה. בחשבך בחזרית הגוף והוא שובו רימה ע"ש. הרי שדרך קניית הענוה הוא. ההצוננות בחזרית האדם. כי סופו רימה וחולעה. וכ"כ בס' מהילת ישראלים פ' כ"ג בדרכי קניית הענוה. שהוא ההצוננות על ענינים שונים כו'.

כי צהיות האדם מסתכל בפחיתות חומרו כו'. וכשיחשוב כמו כן שבסוף כל גדולתו ישוב לעפר מאכל להולעה. כש"כ שיכנע גאונו. כי מה טובו ומה גדולתו ואחריתו בושה וכלימה ע"ש:

ועל כן החסיד הזה שנכשל ברפיון מדת הענוה. ורצה לשוב בחשובה ולהשלים נפשו במדת הענוה בחכמית. היה עליו להצונן בדרכי המוסר. בפחיתות ושפלות האדם. שתקוח חנוש רימה כנ"ל. והנה בעת אשר היה אפשריות להיות עמל בדרכי הצוננות הנ"ל בהמשך זמן מה. אולם כאשר העת היה ערב ר"ה. רצה לעשות תשובה שלימה ולמחר להשלים נפשו במדת הענוה. עוד בלילה הזה. טרם קומו לבקר משפט ביום הדין הגורא. ע"כ ראה להשתמש בחמטעים היותר חזקים. להגביר דרכי ההצוננות משפלות ופחיתות האדם. שיטעה רוחו ויפעול כל עוז על לוח לבבו:

ועיב הלך ולן בצינת הקצרות. בית מועד לכל חי וסוף כל האדם. אשר שם הוא מוכשר ביותר להפעל מהר מדרכי ההצוננות הנ"ל. שתקוח חנוש רימה ואחריתו בושה וכלימה. ולקנות מהר ענוה ושפלות הרוח בחכמית. ומעשה לא יפלא איפוא מה שהלך ולן בצה"ק. כי כל מה שהיה נחוץ להם לעבודת ד' ית"ש. ובפרט לדרכי התשובה. לא יצטר מהם כל טעה וכל תחבולה שבעולם:

יחד מהן חני הקניטנו כו'. הלך ועבר על פתח ציחו. אמר מי כאן הלל מי כאן הלל כו'. ח"ל אהה הוא הלל שקורין אותו נשיא ישראל כו' לא ירבו כמותך בישראל כו'. אמר לו הוי זכיר צדוק. כדאי הוא הלל שתאבד על ידו ד' מלות זוז וד' מלות זוז והלל לא יקפיד ע"ש. הרי שהלשון יקניט הוא להביא למי שמקניטים אותו לירי קפידא וכעס. אולם לא עלתה ביד האיש להקניט את הלל. כי הלל מגודל ענוותנותו לא נתפעל כלל. מכל דברי גרגן ובוז של האיש. ולא הרגיש ולא בא לירי קפידא כלל:

עכ"פ בכלן שאלמו והקניטתו חשמו. מבואר בעליל שהחסיד נתפעל מדבריה ממה שהקניטה אותו. ובה לירי קפידא או גם כעס. נמצא שנכשל החסיד הזה ברפיון מדת הענוה. כי אין זה מדרכי החסידים הענוים והשפלים צדעתן. להיות מקניטים ומרגיזים אותם. כי מדרך הענוה האמיתית הוא. שלא להרגיש כלל משום דברי גרגן וקנטור. ולא יטוח שבע הקפידא צגורל הענוה בשום ענין בעולם. וכמו שסיפרו בגמ' על הלל. כי מגודל ענוותנותו לא הקפיד על האיש שרצה להקניט אותו. וכן אמרו חז"ל בבוטוה דף מ' א"ר אבהו מריש הוה אמינא ענוהנא חנא. כיון דחזינא ליה לר' אבה דמן עכו. דאמר איכו חד טעמא. ואמר אמוריה חד טעמא ולא קפיד. אמינא לאו ענוהנא חנא. הרי כי יסוד הענוה הוא. שלא להקפיד כלל על שום דבר בעולם:

ולזה כאשר הרגיש החסיד שנתפעל ממה שהקניטתו חשמו ובה לירי קפידא. וכנשל במדת הענוה. רצה לעשות תשובה ולהשלים נפשו במדת הענוה בחכמית. והנה ידוע כי יסוד דרכי התשובה הוא. עויבת החטא וקבלה על להבא. אמנם חינו דומה ההשווה בדרכי המדות. לשאר עבירות ומצוות מעשיות. אשר בקל יוכל האדם לקבל על עצמו להיות זכיר במצוה. ולפרוש מן החטא. לא כן בדרכי המדות. אשר שרשם הוא בפנימיות הלב. ונדרש